

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

XIX. ÉVFOLYAM.

1904. december

X. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Csepreghy Endre.

Csepreghy Endre a torontálmegyei Kis-Zomborban 1844. március 26-án született. Édes atya földbirtokos volt; ott a családi tűzhelyen szivta magába a természet szépségéhez való hajlandóságot, ott szerette meg a földhöz ragadt szegény népet. Ott iskolázott szülőhelyén, az elemi iskola 2. osztályát odahaza, a felsőt Szegeden fejezte be. Ugyancsak itt végezte az algimnáziumot, míg a főgimnáziumot Aradon. Ennek befejezése után a szegedi kir. kath. tanítóképzőbe lépett, mely akkor két évi tanfolyamból állott, s ezt Bárány Ignác direktorsága alatt végezte s megszerezte a főelemi tanítói diplomát, amely akkor a népoktatás terén a legnagyobb volt.

Aradon való tartózkodása alatt ismerkedett meg s kötött szoros barátságot Munkácsy Mihállyal. Csepreghy a főgimnázium 6. osztályába járt, Munkácsy asztalos segéd volt. Munkácsy abban az időben szeretett verseket írni, bírálójuk Csepreghy volt. Neki mutatta be először azokat. Munkácsyval kötött barátsága csak akkor szakadt meg, mikor mindketten távoztak Aradról. Azóta csak egyszer találkozott Munkácsyval Budapesten, az „Argon“ ünnepélyen, ki akkor már világhírű művész volt, de ki magát akkor is oly jó barátnak mutatta, milyen Aradon volt.

Szegedről 1862-ben került el. Első állomása saját szülővárosa volt, ahol 1862—1873-ig időzött. E tizenegy év alatt igen sokat tett a népért. Zomborra kerülve, szomoruan kellett tapasztalnia, itt sem állottak a tanügyi viszonyok jobban mint másutt. A gyermekeknek írószerűk, tankönyvük nem volt, nem tartották ezt a szülők szükségesnek. 350—400 növendékből álló osztályát ő látta el a szükségesekkel, hogy azok hasznáról a népet meggyőzze. Társadalmi uton is minden követ megmozgatott, hogy érdeklődést támasszon az iskola iránt. Kapcsot létesített a közönség és az iskola között azzal is, hogy olvasókört alapított, összejöveteleket rendezett a kör helyiségében, mely alkalomkor a nép erkölcsi és anyagi érdekeinek előmozdítása végett tanulságos előadásokat tartott. — Ugyancsak evégből esti tanfolyamokat szervezett felnőttek számára, melyeken a természettudományok, a gazdaságtan, a

földmivelés köréből népszerű előadásokkal oktatta a népet; megtanította a gazdaságban legszükségesebb szám- és mértani ismeretekre, s mindezt ingyen végezte 8 éven át. Hogy a gazdaságban kellő jártasságot szerezzen, a keszthelyi gazdasági iskolában hallgatott egy tanfolyamot saját költségén.

Beutazta a szomszédos osztrák tartományokat, s tanulmányozta az ottani iskolaügyet és gazdasági viszonyokat. Megfordult Olaszország felső vidékein a selyemtenyésztés elsajátítása végett, hogy azt a nép között meghonosítsa. Az állatorvoslásban is meglehetősen jártas volt. Az 1873. évi bécsi világiállításon hat hétig tartózkodott, tanulmányozván a gazdasági tanügyi osztályt. Gyakran főlrándult Budapestre a természettudományi társulat esti előadásaira, hogy az ott hallottakat, tapasztaltakat saját esti tanfolyamán értékesítse a nép javára. A nép méltányolván jóakarátát, beválasztotta a községi képviselőtestületbe és rábízta az iskolaépítés vezetését.

1873-ban az Arad-Csanádmegye tanfelügyelőségéhez tolnokká nevezik ki, ahol rövid idő múlva a miniszter önálló iskolalátogatással megbizsa s a megyei iskolatanács jegyzőjévé választja.

1874. végén az aradi állami tanítóképzőhöz nevezik ki segédtanárrá. Itt a házi-ipart 6 éven át ingyen tanítja, az intézet könyvtárát 512 kötettel gyarapítja s a növendékeket a természetrajzi taneszközök készítésére megtanítja s ezzel a szertárt is gyarapítja.

Az 1875. évben nejevel, Prepeliczay Vilmával kelt egybe, akivel és három gyermekével boldog családi életet él.

1878-ban szabadságot kér s nyer, mely idő alatt a budapesti tudományegyetemen és József-műegyetemen a természettudományokat mint rendkívüli hallgató tanulmányozza s 1879-ben ezekből a miniszter által e célra összehívott tanítóképző tanárvizsgáló bizottság előtt a tanári vizsgálatot leteszi.

1880-ban a csáktornyai áll. tanítóképzőhöz rendes tanárrá nevezetik ki, ahol a házi-ipar tanításával is megbizatik, megveti itt az „éremgyűjtemény“ alapját, s hozzájárul a „népkönyvtár“ megalapításához. Bárány halála után az igazgatói teendőkkel megbizatik, s minden faktor lépéseket tesz, hogy az igazgatói állásra őt nevezzék ki. De az ember terve, isten végez. 1885-ben a gyermekei neveltetése végett Győrbe kívánczolt, ahová ki is nevezik. Itt tevékeny részt vesz a közügyekben. Tagja az iskolaszéknek, az ipariskolai bizottságnak jegyzője s számos egyesületnek választmányi tagja. „A győrvárosi és megyei kisedvédő egyesület“-ben mint titkár, majd mint elnök a dajkaságba adott gyermekek ügyével, a dajkaképzéssel, a „szeretetház“ felállításával, a szegény gyermekek felruházásával foglalkozik, amiért az országos közegészségi egyesület őt Magyarországon az első három között Berzeviczy Alberttel egy sorban a Tréfort-féle diszokmánnyal tünteti ki.

A Mária Dorothea egyesületben mint alelnök, a kath. önkormányzat tanácsában mint előadó, a Győrvidéki tanító-egyesületben mint elnök vesz tevékeny részt. 1892-ben tanári működésének 30-ik évfordulóján a tanári testület a hatóságok, a káptalan és egyesületek képviselőinek jelenlétében a tanítónőképző intézetben ünnepélyt rendez, mely alkalom-

mal kis-zombori iskolaszék díszes felirattal, az ottani olvasókör ezüst serleggel és tiszteletbeli tagsággal lepik meg.

1897. évben pedig a helybeli állami tanítóképző igazgatójává neveztetett ki. Igazgatósága alatt a szülők, a társadalom rokonszenves figyelme kíséri képzőnk munkásságát, a céltudatos vezetésével kapcsolatban, az egész tanárkar munkásságának, valamint az intézet és az ifjuság iránt érzett szeretetének van nagy része. Ha azt említem, hogy kormányunk az állam és e nemes város ritka áldozatkészségének, karöltve megyénk kir. tanfelügyelőjének buzgalmával, az ő vezetése alatt kapta intézetünk új fényes internatus képzőépületét, melynek berendezkedése és felszerelése körül a legapróbb részletekig ő szorgoskodott, úgy megmondtam azt, amivel Csepreghy ezen intézettel a helybeli társadalommal szemben legszentebb kötelezettségét leróta. 1898-ban több cikkben felhívást intézett a közönséghez, amelyekkel a szegény gyermekeknek ruhával ellátása, s ezáltal az iskolázás biztosítása érdekében ugynevezett „Városi Nőegylet” létesítésére buzdította a város tehetősebb lakosságát. Az egyesület azon év őszén megalakult, s 6 évi fennállása alatt sok gyermeket ruházott fel s segített, hogy télen át is járhasson az iskolába. Részt vesz a város egyéb társadalmi, közművelődési, közgazdasági s egyéb mozgalmában. 1901. évben a kiskunfélegyházi róm. kath. esperes tanító-egylet egyhangulag disz tagjai közé sorozta.

Sinay Vilmos.

A félegyházi képző ünnepe.

A félegyházi állami tanítóképző-intézetnek november 12-én nagy ünnepe volt. Ekkor avatták föl az intézet új, palotaszerű épületét és ünnepelték meg a képző nagyérdemű igazgatójának, *Csepreghy* Endrének tanítói működése 42 évi fordulóját. Az ünnep, amelyről alant részletes tudósítást hozunk, a kettős alkalomhoz méltóan fényes volt. Részt vettek azon mindazon tényezők, amelyek a képzőintézet működésének érdekkörébe esnek: a közoktatási kormány, a városi hatóság, a felekezeti hatóságok, az iskolák, a tanítóképző tanárok, a népiskolai tanítók képviselői s még — ami az ünnepnek különösen érdekes varázst kölcsönzött — maga a nép. Sőt a nép nem csupán passzív tömegként szerepelt a képző ünnepén, hanem abban tevékenyen is közreműködött. A „gazdák” is üdvözölték *Csepreghy* Endrét, a jubilánst, sőt elismerésük jeléül alapítványt is tettek az ő nevére.

Ez a tény a képzőintézeti nevelési politikának egy új irányára mutat rá, amelyet eddig Pápán követtek öntudatosan s *Csepreghy* Endre a maga működésével képviselt. E nevelési politikának magva: *felhívni a nép érdeklődését a képző működése iránt, viszont az ifjúságot a nép ügyei, bajai iránt való fogékonyságra nevelni*; egyszerűen a képzőintézet és a nép között közeli érintkezést tartani fenn. Ha a nép megismerkedik a tanítók kiképzésével, akkor jobban is meg fogja becsülni saját tanítóinak működését, azt szívesebben támogatja. Viszont ha az

ifjakat úgy tudjuk nevelni, hogy már növendékkorukban azon elhatározás fogamzik meg lelkükben, hogy életüket a nép javának előmozdítására szentelik: akkor megkapták a legigazibb, leghelyesebb szempontot, amely őket, mint tanítókat, mind az iskolában, mind az iskolán kívül valóban gyakorlatias, hasznos tevékenységre vezérli; akkor őket igazi néptanítókká neveltük.

Ilyen irányú tevékenységet kellene minden képzőnek kifejtenie. Azonban, sajnos, állami képzőink egy részének elhelyezése oly szerencsétlen, hogy az ifjúságot mind nemzeti, mind erkölcsi okokból a néppel való érintkezéstől megóvni szükséges. Vajjon nem kellene-e a tanítóképzés fejlesztésében s a képzők elhelyezésében e szempontra különösen ügyelni?

Mi, tanítóképző tanárok, a félegyházi kartársak s a pestmegyei tanítótársak azon örömeiben, hogy a képző új épületét felavathatták s Csepreghy Endrének 42 éves tanítói jubileumát megülhették, a legmelegebb érdeklődéssel vettünk részt. A képző a nagy magyar Alföld törzsszökös magyar lakosságának közepén immár 35 éve tölt be nagyfontosságú közművelődési hivatást: előbb Csongrádon 10 évig, azután Félegyházán 25 évig. Ezen negyedfél évtized alatt szakadatlanul kedvezőtlen viszonyok között kellett működnie. A képző épületének, felszerelésének silányságát, a tanulók célszerűtlen ellátását a tanárok megkettőztetett fáradsággal is alig pótolhatták. Ma már áll a képző új, modern palotája, a viszonyokhoz képest jó felszereléssel és internátussal ellátva. Megvannak tehát a külső eszközök ahhoz, hogy a képző testülete fokozott mértékben felelhessen meg rendkívül fontos hivatásának: a magyar nép számára hazafias, lelkes, művelt tanítókat nevelni.

Hogy ezen hivatás teljes betöltéséhez ezután is meglesz a képző testületében a kitűnő szellem, az erkölcsi erő, annak biztosítéka az intézet kiváló igazgatójának, *Csepreghy* Endrének személye és működése. *Csepreghy* ritka összehangzásban egyesíti a kiváló népnevelő tulajdonságait: a gyakorlatiassággal párosult eszményi gondolkozást, az ifjúság szeretetét, az erélyt a finom pedagógiai érzéssel, a magyar nép javáért lángoló demokratikus érzést. Az ő multja fényes példája az önerőből való folytonos előhaladásnak, a szakadatlan önképzésnek. Ezért méltán bírja ő nemcsak közvetlen kartársainak, társadalmi környezetének, fenntartóságának, hanem az összes tanítóképző tanárság s a néptanításág rokonszenvét és tiszteletét is. Jubileuma alkalmából meghajtjuk előtte a zászlót s kívánjuk, hogy sok ily tanítót s tanítóképzőt adjon az Isten hazánknak. Sokáig éltesse az Ég *Csepreghy* Endrét és családját!

Az ünnepély lefolyását a következőkben ismertetjük.

* * *

Az állami tanítóképző felavató ünnepélye november 12-én, szombaton reggel 8 órakor kezdődött. Reggel fél 8 órakor a tanítóképzőben kezdtek gyülekezni a városi notabilitások s az ünnepélyre érkezett vidékiek. 8 óra előtt pár perccel elindult az egész társaság az új-templomba. A menet élén dr. *Neményi* Imre min. tan., dr. *Szerelemhegyi* Károly polgármester, *Tóth* József kir. tanácsos, tanfelügyelő, *Földes*

Károly egyesületi elnök, *Formanék* Lázár zászlóalj parancsnok, dr. *Endre* Zsigmond, *Csepreghy* Endre igazgató stb. mentek. Az új-templomban ünnepi *Veni Sancte* volt, melyet *Szabó* István, a tanítóképző-intézet hittanára tartott. A mise alatt *Csimá* István új templomi főkantora saját, ez alkalomra szerzett gyönyörű egyházi énekét énekelte el mély áhitattal.

Az istentisztelet végeztével az egész társaság visszatért a tanítóképzőbe, hol *Kolossváry* Mihály plébános, szentszéki ülnök fényes papi segédlettel, szívekhez szóló szép beszéd kíséretében az új tanítóképzőt egyházilag megáldotta.

Az egyházi megáldás után az ünnepély második száma következett.

A felavató ünnepély az intézet tornacsarnokában folyt le, melyet erre az alkalomra szépen feldíszítettek. A falakon címerek, zászlók függtek, míg az emelvényen felállított asztal felett délszaki növények közt *Ófelségének* arcképe volt.

Az ünnepélyt az intézet ifjusága által elénekelt „Hymnus” nyitotta meg. Az ifjusági énekkart *Sennyei* József zenetanár vezette.

A Hymnus elhangzása után felemelkedett *Tóth* József kir. tanácsos, tanfelügyelő s a tanítóképző igazgató-tanácsa nevében keresetlen, de szívből jövő igaz szeretettel üdvözölte a vallás- s közoktatásügyi miniszter képviselőjét: dr. *Neményi* Imre miniszteri osztálytanácsost.

Az üdvözlő beszéd elhangzása után dr. *Neményi* Imre miniszteri osztálytanácsos a következő felavató beszédet mondotta:

„Dr. Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter úr *Ő* excellentiájának nevében és kitüntető kegyes megbízásából, az állami tanítóképző intézet épületének felavatására egybegyűlt tisztelt ünneplő közönséget, valamint a díszközgyűlésükre és kiváló kartársuknak, *Csepreghy* Endre igazgató urnak, ünneplésére a vármegye minden részéből egybesereglett tagjait a pestvármegyei általános tanítótestületnek szíves köszöntéssel, bensőségteljesen üdvözlöm.

Kiváló öröömre szolgál, hogy a mai ünnepségen megjelenhettem; azért, mert évek hosszú sora után alkalmam nyílik újra találkozhatni a pestvármegyei általános tanítótestülettel, amelyhez és amelynek üdvös és közhasznú működéséhez oly sok kellemes és felejthetetlenül kedves emlékeim fűződnek; de másrészt azon közörömnél fogva is, amely minden magyar embernek a lelkét kell, hogy eltöltse mindannyiszor, valahányszor nemzeti kulturánk hatalmas építményét egy-egy új bástyával megerősítjük.

Ünnep az ilyen alkalom mindazokra, akik látó szemekkel nézik az államok erős hatalmi versengését és a népeknek az elsőbbségért való titáni küzdelmeit, mikből nyilvánvalóan jegecesedik ki az a tanulság, hogy a népek nagy versenyében az elsőbbség pályalombját az a nép fogja elvinni, amelynek sikerülni fog kulturáját legintenzívebben a fejlődésnek minél magasabb fokára juttatni.

És e tekintetben, a népek történetében szinte páratlanul álló évezredek dicső és nagy multunk, kedvesen biztató reménnyel töltheti el lelkünket a jövőt illetően.

Ez a nemzet, mely egy évezreddel ennek előtte egyéni, szellemi és vele született faji intellektualitásánál fogva Istennek valóságos gond-

viselésszerű csodájaképpen vált ki a népvándorlás vandál törzsei közül és itt hazát alapított, lelkének egész törekvéssel és meggyőződésével simult hozzá a Nyugat kulturájához. Ez a nemzet ezer esztendősi állami létének kialakulását és magyar nemzeti önnállóságának fejlődését hősiesség lelkületével, első sorban és főképpen élénk kultur-érzékének köszönheti. A *kard* és a *könyv*, a harcnak és a művelődésnek e két szimbóluma jelölik ezeréves állami életünk pályáját. A helyzet kényszerhatása alatt és rajtunk kívül álló okoknál fogva évszázadokon keresztül — sajnos — többet kellett az előbbit forgatnunk, semmint az utóbbit forgathattuk. Mert amikor Nyugaton a XV. és a XVI. században a klasszikus tudomány, irodalom és művészet újra ébredésének kezd hajnala derengeni és a Renaissance szelleme bontogatja hatalmas szárnyait és Nyugat népei a Donatelló és Ghiberti, a Leonardo da Vinci és Michelangelo, a Raffael és Tizian Istentől ihletett művészetének élvezetében gyönyörködnek: ugyanakkor a magyar nemzetnek talpig fegyverben kell a legadázabb, legelkeseredettebb évszázados harcait folytatnia a műveltségnek akkoriban legfélelmetesebb ellenségével, a törökkel, és a szó legszorosabb, legnemesebb értelmében, a saját testével kell megvédelmeznie a nyugat kulturáját és civilizációját.

De elülvén a harci zaj és békésre válván a háborus idők árja, nemzetünk megértette a kor szellemének intő szózatát: „Tedd szabályodat hüvelyébe.“ És ugyanazzal a törhetetlen energiával, ugyanazzal a megingathatatlanul erős elhatározással és lelkes nekibuzdulással, mellyel előbb a kultura védelméért a harc tüzeiben állott, kezdte meg kulturális törekvéseinek megvalósítását, nemzeti kulturánk alapvetését és kiépítését. Évtizedek alatt évszázadoknak mulasztásait kellett pótolnunk, — és pótoltuk is. És ma, ha vizsgáljuk az eredményeket és összevetjük a rendszeres fejlődéshez és fejlesztéshez rendelkezésre állott idő rövidségével, akkor — ezt elismerni mindenki kénytelen — kulturális életünk egész vonalán szinte csodás alkotásokat találunk: van tiszteletreméltó tudományos életünk; van számottevő művészetünk; vannak nemcsak magyar nemzeti nézőpontból, de világirodalmi abszolút mérték szerint is a „halhatatlan“ epithetonra joggal igényt formáló irodalmi műveink; és vannak itt is, ott is minden téren alkotásaink, miket bámulva és irigylve csodál az idegen.

Amidőn tehát ezen tőzsgyökeres és tiszta szín-magyar város a maga részéről felajánlott és meghozott áldozatkészséggel hozzájárult és előmozdította a közoktatásügyi kormányzat azon szándékát, hogy a helyen az állami tanítóképző-intézet részére magas szentes hivatásának a külső alakjában is méltóképpen megfelelő hajlék emeltessék: akkor e város lakosságában a magyar nemzetnek élénk kulturális érzeke és a magyar népleleknek a műveltség iránti fogékonysága nyilatkozott meg. És ha ezen ténnyel szemben az elismerés adója legelső sorban és főképpen a város érdemes vezető férfiai illeti is, azért az érdemből jogos önérzettel veheti ki részét a városnak minden egyes polgára is. Elismerés illeti az intézet igazgatója és tanártestülete mellett még az intézet érdemes igazgatótanácsát és ennek nagyérdemű elnökét, mint az intézet közvetlen főhatóságát; mert mindezen tényezőknek harmonikus

együttműködése által sikerült ezen intézetnek nagyhorderejű fontosságáról és messzekiható szükségességéről való meggyőződést beleplántálni a város lakosságának köztudatába; magát az intézetet pedig meggyökereztetni a közönség közszeretetében és megbecsülésében. Reményilem, de nemcsak reményilem, hanem erős meggyőződéssel hiszem is, hogy a város közönsége amint eddig is szeretettel nézte ezen intézetet, ezután is, az eddiginél még fokozottabb mértékben, mint egyik legszebb és legdrágább szellemi kincse fölött büszkeséggel és feltékeny gonddal fog őrködni ezen intézet jólléte fölött és nem fog megszűnni ez által is bizonyítékát szolgáltatni annak, hogy a Magas Kormány, midőn nagy áldozatok árán új templomot épített a nemzeti kulturánknak, akkor méltóbb helyre mint ide, nem építhette volna.

Örvendetes mozzanatnak tartom, hogy évi közgyűlésük alkalmából a pestvármegyei hivatalos tanítótestületet itt, a tanítóképző-intézetben, a tanítók szellemi szülőházában, van szerencsém üdvözölhetni. Örvendetes jelenségnek tartom ezt nemcsak azért, hogy az elméletnek és a gyakorlati életnek az egészséges közélet szempontjából elengedhetetlenül szükséges érintkezési tényét látom fennforogni, hanem örvendetes jelenség ez azért is, mert amikor a tanítók évek hosszú sora után is, keresik még az érintkezést a tanítóképző-intézettel, ez legfényesebb bizonyítéka annak, hogy a képző intézetek jól teljesítették feladatukat és hogy a magyar tanítóságban élénken él a képzőintézetben beléje plántált meggyőződésszerű tudata az ő ideális lélekkel betöltendő nagyfontosságú hivatásának.

És ezen utóbbi körülménynek köszönhető, hogy a tanító egyéni tisztelete, a tanító munkájának megbecsülése, mint köztudat él ma már a nemzet minden rétegének lelkében; ennek az ideális törekvésének köszönheti a magyar tanítóság az ő tekintélyének és erkölcsi súlyának az emelkedését; ennek a becsületes köteleességtudással végzett hivatás-teljesítésnek és semmi egyébnek, köszönheti anyagi helyzetének is azt, *a multhoz képest* tagadhatatlanul nagy méretű javulását is, melyet a miniszter úr ő nagyméltósága a törvényhozás elé terjesztett törvényjavaslatában a tanítóság iránt rokonszenvesen érző szívvel a magyar tanítóság számára biztosított. Az állami és a társadalmi élet jelenségeinek, valamint az egyes intézmények fejlődésének igazi eredményét és értékét csak összehasonlítás útján lehetséges megállapítanunk. Ennek mérlegelése mellett pedig vessük össze az időt, midőn 1893-ban a tanítói fizetés minimuma törvény útján 300 forintban állapított meg, és ismét az időt, midőn ma, alig egy évtized múltán ez a minimum 70 százalékos emelkedéssel van a törvényjavaslatban kontemplálva: és akkor lehetetlen észre nem vennünk e két fokozaton keresztül az óriási emelkedést. Tagadhatatlan, hogy a tanítók munkájának értéke és e munkának javadalmazása ma még nem kongruensek; de amidőn ezt készséggel koncedálom, egyszersmind ki kell jelentenem azt, amit az európai tanügyi viszonyoknak minden alapos ismerőjének a tagadhatatlan tények alapján az igazság erejénél fogva igazolnia kell, hogy ez a kérdés bármily sajnós is — de ma ugyanígy áll Európa csaknem összes kulturállamaiban, sőt még azokban is, amelyek kultura tekintetében

legeslegelől vezetnek. Azok a szédítően fényes számok, melyek a külföldi tanítói fizetésekről ottan-ottan tűzijátékképpen a magyar tanítók szemei előtt kiröpíttetnek, azok a külföldön is csak az egyes nagyobb metropolisok tanítóinak fizetésénél bírnak realitással; de a vidéki falusi tanító bizony a külföldön is szintén csak így van dotálva, mint minálunk, sőt sok helyen még ennél is szegényesebben és ennél fogva azok a tanítók éppen olyan joggal ostromolhatnák kormányaikat a tanítók Eldorádójára, Magyarországra hivatkozva, ahol Pozsony, Nagyvárad, Arad, Kolozsvár és Budapest tanítóinak fizetése a két-, sőt a háromszer koronát is messze túlhaladja.

Minden időben voltak és vannak jelszavak, amikkel a tömegeket fellelkesíteni vagy elkészeríteni lehet; de a társadalomnak olyan distingvált rétege, amilyen a magyar tanítótság, amelynek szép és nemes tradíciói vannak, nem fog soha letérni ideális törekvéseinek utjáról; nem lesz fantómok és hangzatos jelszavak után futkosó és úgy mint eddig is nem a fizetésének magasságából, hanem lelke ideális gondolkozásának, hivatásérzetének és lángoló hazaszeretetének mélységéből merítette az odaadást és lelkesedést nemes hivatásának betöltéséhez: úgy fog bizonyára ezentúl is ehhez a hagyományaihoz legméltóbb forrásból meríteni kitaró buzgalmat és kötelességtudást az ő hazafiás, messze-kiható nagy horderejű nemzeterősítő munkájához. Mert bizony mondom önöknek uraim, hogy a katona sem az öt krajcárnyi napi zsoldjából meríti a lelkesedést és a halálmegvetést, amikor a csatába indul, hanem dijt nem várva, és pályalombra nem számítva, lelkesedést csakis abból a lelket felemelő magasztos tudatból merít, hogy szolgálatot tesz hazájának és nemzetének. És azután, hiszen mese az uraim, hogy szertelenkedések a célhoz könnyebben vezetnének. A tények egész láncolata minden ékesszólásnál fényesebben bizonyít: a milliányi értéket képviselő Ferencz-József-Tanítókháza egy apostoli szerénységű igénytelen egyszerű öreg tanítóember kérvényének az eredménye; a kolozsvári Tanítókháza a tanítók egy egyszerű kérvényére állott elő; — és legujabban is a temesvári tanítói internátus segélyét is a tanítóknak egy egyszerű, cik kezéstől és szónoklástól nem támogatott kérvényére nyújtotta a miniszter úr ő excellentiája. És úgy, miként ezen a téren, visszatartás nélkül nyilatkozott meg a kormánynak és a miniszter úrnak a tanítótság iránti igaz jóakarata, úgy bizonyára minden más téren is készséges örömmel mozdítja elő a Kormány és a közoktatásügyi miniszter úr a tanítók törekvéseit, mindodáig, ameddig az állam anyagi helyzete, az állami érdekek sérelme nélkül azt engedi.

Magnum iter itero, sed dat mihi gloria vires. Bár nehéz a harc, amelyet harcolok, de a dicsvágy, hogy hazámnak és nemzetemnek szolgálatot tegyek, erőt ad a küzdelemhez. Ezen jelmonddal, amelyből eddig is lelkesedésüket merítették, folytassák a magyar tanítók és élükön önök uraim, mint az ország első vármegyéjének hivatalos tanítótestülete, követésre érdemes nemes példát adóan nemzeterősítő, nemes hivatásérzettől és hazaszeretettől áthatott kulturális munkájukat. Az a lelki harmónia, az a komoly kötelességtudás, az az emelkedett hazafiás szellem, mely a magyar tanítósnak tiszteletreméltó és tiszteletet paran-

csoló tradíciója: ez szálljon megkímélve, megóva, értetlen tisztaságában szent örökségképpen a magyar tanítók között nemzedékről nemzedékre az idők teljességéig. Ne szűnjenek meg az anyagi érdekeik előbbrevitelére is állandóan törekedni; de ezen törekvésük és az a mód, a mellyel azt a törekvést érvényre juttatni igyekeznek, legyen mindenkor méltó ahhoz az illustris testülethez, melynek kezébe a nemzet jövő reményének, az ifjúságnak *nevelése* van letéve. Ha úgy haladnak, akkor nem fog elmaradni törekvéseiktől a nemzetnek rokonszenve és Istennek áldása, melyet miniszter úr ő nagyméltóságának üdvözlétével, a magam jókívánságait is egyesítve, lelkem egész rokonszenvével kívánok minden törekvéseikre és arra a munkára is, melyre itt ma összegyűltek.

És most, végül bár, de azért nem utólján, miniszter úr ő nagyméltósága elismerő levelének átadása mellett melegen üdvözlöm a tanítóképzés ügyének azon érdemes munkását, aki az önök soraiból, uraim, emelkedett ki és 42 esztendő óta szolgálja fáradhatatlan buzgósággal a magyar népoktatásügyet. Ha 42 esztendőös tanügyi pályájára ma visszatekint, akkor az igazi, a legédesebb jutalom, amely e napon lelkét boldog megelégedéssel töltheti el, az bizonyára első sorban a híven teljesített kötelességnek a tudata. Akik az egyszeregy alapján értékelik a dolgok becsét, azok talán keveselhetik az elismerésnek azt a módját, mely önnek, igen tisztelt igazgató úr, ma nyújtatik; de igazgató úr, aki egy ideális léleknek önzetlen odaadásával 42 esztendő óta szolgál egy nagy és szent hazafias ügyet, ön nem fogja kicsinyelni. A klasszikus kornak legideálisabb népe, az emberi nemzetségnek koronája, a görögök, legjobb fiaiknak, azoknak jutalmul, mindössze egy egyszerű babér-ágot vagy cserfakoszorút nyújtottak; de a kitüntetett többre becsülte ezt a világ minden kincseinél, mert nemzete szemeláttára nyújtatott neki és nem az adományt tekintette, hanem azt, hogy kinek részéről nyújtatik. A kitüntetés bármely formájának is, igazgató urra nézve különben is, csak az a jelentősége lehet, hogy az amit ön lelkében boldogító megnyugvással érez; amit környezete tud; amit a nagyközönség elismer; és amit felsőbb hatósága méltányol; hogy az a legilletékesebb helyről hivatalos alakban is megerősítessék; — és ez megerősítést is nyer ezen elismerő levélnek azon egyszerű, de sokat mondó üzenetében: „Te híven teljesítetted a reád bízottakat.“

És aki eddig is annyi ügyszeretettel, oly meleg hivatásérzettel, lelkesedéssel és odaadással vette fel ezen intézetnek gondjait, annak a kezébe bizalommal és megnyugvással teszi le miniszter úr ő nagyméltósága az intézetnek jövő sorsát is.

Átadom tehát igazgató urnak a mai ünnepélyes felavatás során az intézetnek erkölcsi, szellemi és anyagi gondozását; oly kívánsággal pedig, hogy erejének teljében, egészségének megfogyatkozása nélkül, még igen sokáig tehessen üdvös szolgálatot a hazai tanítóképzés ügyének. Szentelje meg munkásságát a hazaszeretetnek magasztos érzése és ez az érzés töltsön be minden szívet és minden elmét, mely ezen fedél alatt tanulva vagy tanítva, hajlékot talál. Áldott legyen ez a hajlék és áldottak legyenek a lakói; soha más zaj ne verje fel e falaknak csen-

dességét, mint becsületes kötelességteljesítés után a tanuló ifjuságnak vidám kacaja és jókedvű danája; kötelességtudás és kötelességteljesítés lelkesítsen itt egyaránt mestert és tanítványt; — és akkor azok is, akik itt tanulnak és azok is, akik itt tanítanak, legyenek most és mindenkor Istentől áldottak.“

Csepreghy Endre igazgató ezután röviden ismertette az intézet történetét s örömet fejezte ki, hogy az új intézetet ő veheti át s ígéretet tett, hogy tőle telhetőleg azt az eddigi szellemben tovább vezeti s fejleszteni fogja s egyben mélyen megköszönte azon kitüntetést, melyben őt a miniszter részesíteni kegyes volt.

Ezután *Móra* István fővárosi polgári iskolai tanár szavalt el erre az alkalomra írott *Könyörgés* című gyönyörű ódáját. A szavalat igen nagy hatást ért el s szünni nem akaró éljenzéssel s tapssal jutalmazta a jelen volt közönség az óda íróját: *Móra* Istvánt.

A tanítóképző hivatalos felavatási ünnepélye ezzel véget ért. Most kezdődött az ünnepély második része: *Csepreghy* Endre igazgatónak negyven éves tanítói jubileuma, amelyet a *pestmegyei tanítóegyesület rendezett*.

A jubileum első része a tanítóképző igazgató tanácsának az üdvözlése volt. Az igazgatótanács elnöke: *Tóth* József tanfelügyelő a tanács nevében üdvözölte a jubilánst szép s megkapó beszéddel. Ő, úgy mond, mint szemlélője a jubiláns működésének, melyet az a tanügy, de leginkább a tanítóképzés fejlesztése érdekében elkövetett, mély elismerését fejezi ki s kívánja, hogy a gondviselés még igen hosszú ideig engedje a jubilánsnak, hogy a tanügy érdekében tudását érvényesíthesse.

A jubiláns meghatott, remegő hangon köszöntötte meg a tanfelügyelő s igazgató-tanács figyelmét, amiért az ő szerény negyvenéves tanítói működését ily kitüntető módon ünneplik.

Dr. *Szerelemhegyi* Károly polgármester üdvözlése következett ezután, ki a város nevében üdvözölte *Csepreghy* Endrét, kinek működése a városra nézve igen örvendetes s ki városunknak nemcsak szerény polgára, de büszkesége is.

Csepreghy Endre mély megindulással mondott köszönetet a polgármesternek a nem várt s nem keresett üdvözlésért s ígérte, hogy tőle telhetőleg hasznos polgára óhajt maradni e városnak, hol a tisztelet s szeretetnek ily spontán megnyilatkozását tapasztalja.

Ezután *Bíró* Ádám, kecskeméti tanító, a pest-pilis-solt-kiskunvármegyei tanítói egyesület alelnöke, mint egyesületi díszszónok üdvözölte a jubilánst. A szép beszéd végén meghajtotta az Egyesület zászlaját az ünnepelt előtt s kérte őt, hogy továbbra is maradjon a tanítókhöz az, aki eddig volt, a jó barát s a tanítók érdekeiért síkra szálló jó kartárs. Az elhangzott beszéd után elementáris erővel tört ki a szünni nem akaró éljenzés.

Ezután kezdetét vette az egyesek s küldöttségek tisztelgése, kik a következő sorrendben járultak a jubiláns elé:

Kolossváry Mihály plébános a kath. Clerus nevében; *Kolossváry* Mihály plébános, szentszéki ülnök, iskolaszéki elnök az iskolaszék nevé-

ben; *Makay* Sándor ev. ref. lelkész az ev. ref. egyház nevében; *Sinai* Vilmos az izr. hitközség nevében; *Herman* Antal a tanítóképző tanárok országos egyesülete nevében; *Mihálovits* Alajos a főgimn. tanári kar nevében; dr. *Kettkes* Imréné polgári leányiskolai igazgató a polg. leányisk. tanári kar nevében; *Sóbányi* Gyula az ujbpesti polgári isk. tanítók nevében és *Almássy* Nándor elemi népisk. igazgató a tantestület nevében üdvözölték Csepreghyt. Végül a helybeli s vidéki gazdaközön-ség nevében *Abonyi* Károly gazdasági szaktanár üdvözölte a jubilánst s egyben, a földművesek gyűjtéséből begyűlt összegekről egy nevére szóló alapító-levelet adott át Csepreghynek körülbelül ezen szavak kíséretében: Neve — a tanítóképző-intézeti ifjúság előtt, mint buzdító zászló lebegjen.

A tanítónövendékek nevében a rajongásig szeretett s tisztelt igazgatót *Nigrédi* János, az Eötvös-Önképzőkör elnöke üdvözölte s nyújtotta át a növendékek emléktárgyát, egy remek kivitelű bőségszarut tartó névjegytálcát.

A testületi üdvözlések sorozatát a tanítóképző tanári kar zárta be, kiknek nevében *Gaal* Imre tanár üdvözölte a szeretett igazgatót s beszéde közben egy gyönyörű ezüst koszorút nyújtott át a nap emlékéül a jubilánsnak.

Az ezüst koszorún az ajánlásban kívül az ünnep napja s a képző-intézeti tanári kar neve volt bevésve.

Csepreghy Endre igazgató végül megköszönte a tisztelgéseket s mint mondá, örökké fog emlékezni e szép napra, melyet felejthetlenné tettek számára.

Az ünnepélyt az intézeti ifjúság énekkara a Szózat eléneklésével fejezte be.

A jubilánst ez alkalommal táviratban s levélben is igen sokan üdvözölték. Így többek közt igen szép levélben üdvözölte a győrvidéki tanítói Egylet, mely egyesületnek a jubiláns elnöke volt. A szép levélből a következőket közöljük: „A felejthetlen emlékek arra ösztönöznek bennünket, hogy az ünneplők közé sorakozzunk és tiszteletünknek, hálánknak őszinte kifejezést adjunk. Mi tanítók legtöbbször tapasztaljuk nehéz pályánkon a hálátlanságot és mellőzést, annál jobban meg tudjuk becsülni azokat, akik a mi sorsunkban osztoztak s velünk *jót tettek!* Ilyen férfitanak kedves emlékét őrizzük szeretve tisztelt Igazgató úrban, akit becsülni és szeretni soha meg nem szününk.“

Igen megleghangu levélben gratulált a jubilánsnak dr. *Walter* Gyula, pápai praelatus, kanonok, a Hercegprimás és a maga nevében.

Az ünnepély folytatása volt a pestmegyei tanítóegyesület díszközgyűlése, a Koronaszállóban rendezett lakoma, amelyen igen nagy férfii és högylközön-ség vett részt.

Az ünnepek sorát este a tanítóképző-ifjúság hangversenye s táncmultsága fejezte be.

Kún Alajos jubileuma.

Tudás törhetetlen kitartással, kötelességteljesítés hűséges pontossággal, kiforrott tanítói karakter tántoríthatatlan meggyőződéssel: e vonások a tanítói tulajdonok Kún Alajosban; okos, jó szív a hajlíthatatlan következetességgel, engedékenység a bölcs mérséklettel, kifogyhatatlan türelem meg nem csappanó kedéllyel; e tulajdonok a nevelői feltételek Kún Alajosban; végül a szerénységgel párosult önérzetesség, a készség, igaz őszinteség, a kollegialitás pedig a barát, a kartárs attributumai Kún Alajosnál. E kiváló s ritka sok tulajdonság választott birtokosát ünnepelte a budapesti állami tanítóképző tanári kara, ifjusága, a gyakorló iskolának jelenlegi és volt tanítványai, a rokonintézetek, a felettes hatóságok abból az alkalomból, midőn Kún Alajos a budapesti tanítóképző intézettel kapcsolatos gyakorló iskolánál értékes és áldásos működésének huszonötödik évfordulóját betöltötte. Áldja meg őt a jó Isten!

Hogy az eltöltött huszonöt esztendő, lármás és hivalkodó czégek nélkül, mennyi tartalommal, mennyi értékkel van tele, azt ma már Magyarországon egész tanítói gárda működése bizonyítja s hogy az elmúlt huszonöt esztendő a kiváló tanítói és nevelői tulajdonoknak állandó kamatoztatása között múlt el, bizonyítja az a virágzó iskola, mely a maga kipróbált módszerével, szilárd irányzatával igazán — *iskola* az iskolák közt. S hogy az elmúlt huszonöt esztendő a maga csendességében, szinte zárkózottságában mennyire értékesé, hatása által mennyire intenzívvé lett, bizonyítja a keresettség, bizonyítja a szülők valóságos törtétese a Kún iskolája felé s e szülők nemcsak a közvetlen közelből, hanem az ország minden részéből, nemcsak a polgárok sorából, hanem a mágnásvilág köreiből hozzák legdrágább kincsüket a legjobb tanító felé.

Az eltöltött huszonöt esztendőnek titokzatos nyomai, mint a föld méhében búvó s elfedett aranyerek, ma már ki tudja merre visznek, merre bukkannak fel élő, munkás eszmék alakjában? A leendő tanító-ságnak adott utasítások, a népiskolai készülő félben lévő tantervre vonatkozó munkálatok, a tanítók továbbképző tanfolyamán tartott mintatanítások, a fő- és székváros iskolaszékében, az országos tanszermúzeum bíráló bizottságában végzett szakavatott bírálatok, mind, mind nyomott hagytak, érvényt szereztek, híveket toboroztak s ma a pedagogia még bizony nem éppen mélyen szántott mezején, mint elhullajtott mustármagok, szívós, kiirthatatlan gyökeret vertek, lombot hajtottak s gyümölcsöt érleltek.

Amily gazdag volt azonban az eltöltött huszonöt év tartalomban, épp olyan szeretettől áthatott, meleg és őszinte volt a jubilánsnak tiszteletére rendezett örömnünnep, mely e folyó év október hó 22-én délelőtt a következőképen folyt le a pedagogium feldíszített tornatermében. Az ifjusági énekkarnak mély áhítattal előadott imája után *dr. Kiss Aron* kir. tanácsos, a polgári iskolai tanítóképző nagyérdemű igazgatója, mint

a szülők nestora lelkes, meleg szavakkal nyitotta meg az ünnepet. *Dr. Szabó Sándor* fő- és székvárosi királyi segédtanfelügyelő betegen fekvő főnökének, *dr. Verédy Károly* kir. tanácsos, fő- és székvárosi kir. tanfelügyelőnek megbízásából, mint a magas minisztérium képviselője üdvözölte Kún Alajost, majd pedig *dr. Berzeviczy Albert* vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagymeltságának a jubilánshoz intézett elismerő sorait olvasta fel, meg-megújuló lelkes éljenzés közben. *Dr. Baló Főzsef* az elemi tanítóképző igazgatója az intézet s a maga nevében ünnepelte meleg érzelmektől áthatott beszédben a kiváló tanítót, nevelőt s a jó kollegát, kinek emlékül átnyújtotta a tanárkar arcképeit s emléksorait magában foglaló albumot. Majd *dr. Kiss Áron* kir. tanácsos a polgári tanítóképző nevében köszöntötte fenkölt, ékes beszéddel a könnyekig meghatott jubilánst, kit még *Nagy László* igazgató a második kerületi, *Peres Sándor* a Fröbel-féle tanítónőképző nevében, *dr. Kovács János* a Tanítóképző Tanárok Országos Egyesülete megbízásából üdvözöltek meghatóan meleg s érzelmes beszédekkel. Megindító volt ezután *Baló Főzsi* elemi iskolai tanulónak pompás alkalmi versikéje, melynek kedves elszavalása után a jelenlegi tanítványok egy kis küldöttsége a gyakorló iskola termét s növénydekeit ábrázoló képet nyújtott át; ép így igen kiemelkedő volt *Kovács Árpádnak* a tanítóképző növénydekeinek nevében elmondott szép beszéde, mellyel kapcsolatban az ifjuság albumát nyújtotta át Kún Alajosnak. Majd a hálás volt tanítványok részéről *Kovács Gyuri* gymnáziumi tanuló kedves beszéddel és szép bokkrétával, *Palotás Miklós* fővárosi tanító az őszinte hála szavával üdvözölték volt tanítójukat. *Radnay Oszkár* tanárjelölt a tanítóképző tanárjelöltek nevében üdvözölte a tanítók mesterét. Ezután *Horvay Ede* tanár vezetésével az intézeti zenekar hallgató magyar nótákat játszott kiváló érzéssel és szabatossággal. Végül pedig *Kún Alajos* a közönség könnyekig való meghatottsága közben válaszolt az elhangzott beszédekre: szerényen, hálásan és megindulva. A lelkes éljenzéstől meg-megszakitott beszéd végeztével pedig igazán keservesen megtakarított filléreiből 300 koronás alapítványt tett az intézeti szegény tanulók jutalmazására. Nem tagadta meg tehát magát ebből az alkalomból se: szíve, lelke a mások felségítésére, a tanítványok szegény csoportjára gondolt akkor is, midőn feléje hajolt az ünnepi zászló s feléje az elismerésnek hervadhatatlan babékoszoruja.

A Himnusz elhangzásával a Márvány Menyasszonyhoz címzett vendéglőben gyűlt újból egybe az ünneplő közönség, hol lelkes köszöntő hangzott el *Ő felségére a királyra*, a közoktatásügyek örök érdemű harcosára *dr. Berzeviczy Albertre*, a közszeretben álló fő- és székvárosi kir. tanfelügyelőre és megbizottjára, majd *dr. Kiss Áronra*, *Kún Alajosra*, az ünnepeltnek jelen lévő családjára: a hitvesi szeretet a női erények, a jóság és szelidség mintaképeire: *Kún Alajosnéra* és az ünnepelt két jó tanuló fiára, a távolból felfaradott igazi magyar emberre, érdemekben oly gazdag apára, *Würth-Bene Gábor*, zirci igazgató tanítóra; végül a vendégekre, közben *dr. Bató Főzsef* felolvasta az ünneplőhöz érkezett táviratokat, leveleket; melyeknek özönéből különösen kivált a *dr. Axaméthý Lajos* miniszteri tanácsosé, a *Radnay Rezső* osztálytanácsosé,

de különösen a tanítványok által annyira becsült szeretett *Gyertyánffy István* kir. tanácsos, volt igazgatóé, ki lélekben az ünneplőkkel van s ki a jubiláló által megtestesülve látja a tanításra és nevelésre vonatkozó elveit, az ünnep által megtermékenyülve eszméit. Éljen Kún Alajos!

F. S.

Bartalus István és Király Pál siremlékének felavatása.

Bartalus Istvánnak és Király Pálnak, a Pedagógium két nagynevű tanárának a németvölgyi temetőben nyugvó porai fölé a kartársak, barátok és tanítványok adakozásából az emlékkő elkészült s f. é. november hó 1-én d. e. $\frac{1}{2}$ ₉ órakor fel is avattatott. Mind a két emlékkő fénytelen fekete gránitból készült; egyszerű kivitelű; teljes összhangban álló azok egyéniségével, akiknek sirját jelöli. S valóban a puritán egyszerűség s a kultúra szolgálatában álló szakadatlan, csendes tevékenység jellemzé mindkettőjük életét. Mindkét emlék felírata is egyszerű: *Bartalus István 1821—1899*, „*Király Pál 1842—1902*“.

A felavató-ünnepélyen *Berzeviczy Albert* vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében *dr. Pauer Imre* min. tanácsos, egyetemi ny. r. tanár jelent meg; a M. Tud. Akadémiát, melynek Bartalus István l.-tagja volt, *Gyulai Pál* és *Szily Kálmán* képviselték; a Kisfaludy-Társaságot titkára, *Vargha Gyula* min. tanácsos képviselte s Bartalus sirjára „A Kisfaludy-Társaság — Bartalus Istvánnak“ feliratú koszorút helyezett. A budapesti áll. polgári és elemi tanítóképzők igazgatói és tanártestületei, a polg. isk. tanítóképző ifjusága testületileg voltak jelen s az elhunytaknak a fővárosban működő tanítványai közül is többen ott voltak a kegyeletes ünnepélyen.

A felavató-ünnepély Bartalus sirjánál a Hymnus eléneklésével kezdődött; majd *Sarudy Ottó*, a pápai áll. tanítóképző tanára, az elhunytanak tanítványa, emlékezett emelkedett hangon Bartalusról, méltatva őt mint embert, mint zenészt s mint tanárt. A polg. isk. tanítóképző ifjusága részéről *Kiss Főzsef* mondott tartalmas beszédet s az ifjuság nevében koszorút tett a sirra. Befejezésül az ifjuság Orlando himnuszát énekelte.

Innen a gyászoló gyülekezet Király Pál sirjához vonult, hol az ifjuság Flemming gyászdalával nyitotta meg az ünnepélyt. Utána *dr. Gyulai Ágost*, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti tanár, Király Pálnak a magyar nyelv és irodalom tanszékén utóda, méltatta nagynevű elődének lángoló fajszeretetét s a nyelvtudomány s a népoktatásügy terén kifejtett értékes munkásságát. Az ifjuság részéről *Reha Bertalan* emlékezett a tanítvány meleg hangján a tudós tanárra. A Szózat eléneklésével a kegyeletes ünnepély véget ért.

A Kisfaludy-Társaság, az áll. polg. isk. tanítóképző tanárkarán és ifjuságán kívül a temesvári községi polg. iskola tanártestülete küldött díszes koszorút mind a két sirra.

—*ih.*

Emlékezés Bartalus Istvánról.

Igen tisztelt gyászoló közönség! Hatodik esztendeje pihen a mi nagy halottunk ebben az egyszerű sirban s a fájdalom, melyet az ő elmulása ismerőseinek, barátainak, közelebbi munkatársainak, de különösen nekünk, tanítványainak okozott: megenyhült ugyan a nekünk immár oly hosszúnak tetsző idő alatt, de erejéből mitsem veszített. Olyannak tetszik ez nekem, mint a hontalanok sirása, mint az árvák kesergése... Megnyugszunk ugyan a változhatatlanban, de az idő növekedése veszteségünk, tiszteletünk, szeretetünk növekedése. Ennek a nagy veszteségnek, ennek az igaz tiszteletnek, ennek az önzetlen szeretetnek egyszerű, de úgy érzem, annál erősebb bizonyítéka ez a mostani gyászünnepeink is.

Óh, vajha elég erőm volna, hogy ezeket az érzéseket a nagy halott emlékéhez méltóan tudnám kifejezni! Óh, vajha ne csalatkozott legyen az ünnepet rendező alma mater igen tisztelt tanári testülete, midőn a nehéz feladatot a sok érdemes közül reám, az érdemtelenre ruházta! Teljes mértékben érzem a feladat nagyságával együtt erőim fogyatékosságát is s csak az a tudat biztat, hogy ez a hely nem a kimerítő méltatások helye, hanem csak az emlékezteté s hogy aki életében annyi szeretettel halmozott el, elnézi hibáimat onnan felülről is...

Bartalus István egyaránt kiváló volt mint *ember*, mint *zenész* és mint *tanár*.

Mint ember, azon kevesek közé tartozott, akik mindent feláldoznak az *egyéni függetlenségért*, de ezt az egyet semmivel sem hajlandók fölcserélni. Ez az oka, hogy akik igazán megösmerték az ő lelkét, azok valósággal rajongtak érte, de akik csak fölszínesen, külső hatások szerint ítélték meg, azok rendszerint ellenségei lettek.

Joggal törekedhetett az egyéni függetlenségre, mert nemcsak a képességekben volt ő az Úr választottja, hanem az *akaratan*, a *küartásban* is. A munka volt az ő életének feltétele is, célja is. Nem azért dolgozott, hogy vagyont gyűjtsön, hogy kitüntetésekben részesüljön, hanem azért, mert az volt legkedvesebb szórakozása és legnagyobb jutalma.

Az egyéni függetlenségen kívül *puritán egyszerűsége* volt legszembe-tűnőbb sajátossága. Ilyen volt — mondhatni — gondolatában, ilyen volt beszédjében, ilyen volt cselekedetében. *És lelkének ezen alaptulajdonságait: az egyéni függetlenséget, a sokoldalu és sokféleképpen kiművelt tehetséget bearanyozta az ő jóságos szívének meleg szeretete, szintiszta magyar érzése s az állandóan derült költői kedélye*, amely még a fonákságok ostorozásában is meg tudta őrizni szeretetreméltó eredetiségét.

Zenei pályája valóban a legritkábbak közé tartozik, mert nemcsak az *előadói művészet* terén szerzett dicsőséget, hanem úgy is, mint *zene-költő* s különösen, mint *zenetudós* és *zenepedagógus*.

Előadó művészetében — sajnos — nekem már kevés alkalmam volt gyönyörködnöm; én a „jó öreg” már csak romjaiban, áldásos működésének utolsó két esztendejében ismertem, amikor a hosszú idő alatt s a szakadatlan munkában kifáradt idegek már nem tudtak a lélek

parancsának engedelmeskedni. De beszélük régebbi tanítványai, beszélük kortársai, hogy előadásán mindig meglátszott a szabatosság, biztosság, technikai készség s főképpen a megértés és az átérzés művészete. S ha nem alkotott is korszakot, miként Liszt, de az a körülmény, hogy a zongorát 25 éves korában kezdette tanulni s egy pár év múlva mégis többször indulhatott művészi körutra: mindig erős bizonyítéka marad kiváló tehetségének és edzett akaratának.

Költői munkáit két főcsoportba oszthatjuk; az egyikbe az egészen eredetiek tartoznak, a másikba az átdolgozások s míg amazok száma aránylag kevés, addig az átdolgozásoknak már mennyisége is meglepő. Egészen eredeti munkáival ugyan szintén nem alkotott korszakot, mint ahogy alkotott pl. Erkel Ferenc, de amit az átdolgozásokban teremtett, annak hatása már is érezhető. Ujabb zeneíróink, kik a magyar zene sajátosságait tudományos alapokon vizsgálják, már is boncolgatják, már is mintácul tekintik az ő átdolgozásait.

Mint *zenetudós* olyan munkát végzett, aminőt a maga korában nálunk senki más. Megírta a zene egyetemes történetét, önálló vizsgálódások alapján kidolgozta a zene költészetét, felkutatta, magyarázta és feldolgozta a magyar zene régi kincseit, széleskörű munkásságot fejtett ki a magyar zene sajátos tulajdonságainak keresésében, hosszú ideig egyik legtekintélyesebb képviselője volt a magyar zenekritikának s az eredményekben igazán gazdag munkájának mintegy betetőzéséül egybegyűjtötte s mintaszerű feldolgozásban 7 vaskos kötetben kiadta a magyar nép dalait és dallamait. Amit egyéb téren alkotott, azt az idő elhomályosíthatja, de zenetörténeti s zeneesztetikai buvárlatai mindig forrásai maradnak a magyar zene fejlődésének. Ezt a munkásságot ismerte el a Kisfaludy-Társaság s később a Magyar Tudományos Akadémia, midőn tagjai sorába avatta s azt hiszem, túlzás nélkül mondhatjuk, hogyha minden zenészünk annyi szeretettel, annyi lelkesedéssel és oly sok tudással művelte volna a zenét, mint Bartalus István, akkor ma már talán nem kellene a magyar zenéről, mint a jövő zenéjéről beszélhünk.

S amint korszakalkotó volt a népköltés termékeinek feldolgozásában, a magyar zene történetének és sajátosságainak buvárlatában: épen olyan korszakalkotó a zenének *pedagógiai* terén is. 1869-től kezdve egészen a legújabb időkig ő irányította a zene tanítását az összes népoktatási intézetekben, kezdve a népiskolán, befejezve a tanítóképző-intézeti zenetanárképzésen. Őt illeti az ide tartozó iskolák tantervének zenei része, ő látta el a szükséges tankönyvekkel, ő adott utasításokat módszerükre nézve. A változott idők az ő munkáján is megtették ugyan a változtatást, de hogy az alapokat ő rakta le s hogy a változtatás is az ő általa lerakott alapokon nyugszik, azt senki sem vitathatja el tőle.

Beszélhetnénk még az ő több, mint félszázados *tanári működéséről*, de hiszen mindnyájan tudjuk, hogy a tanítói munkásság voltaképpen csak következménye összes lelki tulajdonságainknak s így ha ismerjük az ő nagy tehetségeit, erős akaratát, lelkiismeretességét s a végtelen szeretettel párosult igazságérzetét és szigorúságát: el tudjuk képzelni tanári működését is...

Igen tisztelt gyászoló közönség! Emléket állítottunk a kiváló

embernek, a nagy zenetudósnak s a hervadhatatlan érdemeket szerzett zenepedagógusnak. Emléket állítottunk a jó ismerősök, a jó barátok s a hálás tanítványok buzgóságából. Egyszerű ez az emlék, mert amilyen egyszerű volt az ő egész valója, az egész élete, de szilárd anyagból való, mint az a szeretet, amely bennünket hozzáfűz, amely a földet az éggel egybekapcsolja. Kérve kérjük az alma matert, őrizze ezt az emléket is olyan szeretettel, mint aminővel eddig az egyszerű sírt ápolta!

Te pedig, nagy halottunk, bocsáss meg nekünk, hogy a mindenben az egyszerűséget szerető lelked nyugalmát szerény ünnepségünkkel egy rövid pillanatra megzavartuk. Csak azt akartuk elmondani a most már az örök harmóniában gyönyörködő lelkednek, hogy *emléked él, élni fog a magyar zenének, a magyar népoktatásnak történetében és — akiket annyira szeretted — tanítványaid tanítványainak a hagyományában.*

Sarudy Ottó.

Emlékezés Király Pálról.

Tisztelt ünneplő közönség! Akit e néma sírhalom elföd, akit mától kezdve egyszerű kő jelöl, *Király Pál*, a magyar léleknek fáradhatatlan bűvára, a legnemesebb fajszeretnek tiszteletreméltó fanatikusa volt. Egész életének ez a lelkesedés adott örökbecsű tartalmat s félig-meddig tragikusan jött halálának körülményei is szinte csodásan ezt a nemes lelkesedést bizonyították.

Oly időkben élt ő, oly korban lobogott az ő magyar fajszeretetének olthatatlan lángja, amikor részint az elanyagiasodás közepette, részint a tudományos kozmopolitizmus terjedezésekor a Király Páléhoz hasonló ritka fanatizmus minden tudománybeli tévedése mellett is kimondhatatlan érték a nemzetre nézve; mikor az ilyen törhetetlen törekvések, kérelhetetlen meggyőződések nem rombolni, hanem a romlásnak induló nemzeti érzést menteni, újraépíteni vannak hivatva.

Király Pálnak ez a nemes és hathatós munkássága a magyar lélek érdekében különösen két téren folyt le: a magyar nyelvtudomány művelésében s a népoktatás ügyének szolgálatában. Ő e két feladatot egész életén át szoros kapcsolatba hozta egymással s az egész magyar hazában a soha el nem fáradó, becsületos nyelvtudós és egyuttal a mindenkitől szeretett, Istentől arra hivatott tanító tisztos nevét vívta ki magának; fényt derített a tudományra, melyet művelt, de fényt derített az iskolára is, melyben tudományát az egész haza ifjúságára közvetítette.

Néhány nap előtt volt két esztendeje annak, hogy Király Pált elvesztettük. A budai Pedagógium, melynek 22 éven át munkás tagja volt, nem sokkal a veszteség után elhatározta, hogy az elhunyt pályatársnak hamvai fölé emléket állít, így hálálván meg a körülből örökre távozottnak dicsőségét, melyet intézetükre árasztott. A boldogultnak barátai, pályatársai s nagyszámu tanítványai, kik az ő lelke tüzénél gyujtván meg lángjukat, az egész hazában terjesztik Király Pál nemes hevületét, buzgón támogattak bennünket tervünk kivitelében s így — ha a sors nem adta is meg, hogy az eredeti tervhez képest boldogult társunk congeniális barátja, az azóta fájdalmasan elhunyt Fadrusz János

alkossa meg e siremléket — ma mégis legalább ez egyszerű kő, az ő nemes egyszerűségéhez méltó emlék emelkedik sirja fölé.

És mi, barátai, pályatársai, összesereglett tanítványai, csöndes fájdalomnak ez ünnepén, melyet a keresztény világ az elhunytaknak szentel, eljöttünk ide a magyar nyelvet egykor legtisztábban beszélő társunk néma sírjához, hogy a megemlékezés egyszerű, de meleg szavaival s a kegyelet örökzöld koszorújával felavassuk ezt a szerény siremléket.

Király Pált egyszerű, de szerető szavak illetik meg; a szertelen dicséret még sírjában sem esnék jól az ő nemes, szerény lelkének. Azonban körülállván az ő örök nyugvóhelyét, azt a gondolatot el nem hallgathatjuk felőle, hogy alig van és alig volt tanítóember e hazában, ki annyiaknak oly hasznosan élt, mint boldogult társunk s úgy sejttem, úgy hiszem, hogy azoknak száma, kiknek ő élt, tanítványainak lelke által a haladó idővel még halála után is mindig nőni fog, mert rajongása a szép és tiszta magyar nyelvért, az a szent láng, melynek olyan nagy hivatása van a nemzetalkotó és nemzetföntartó munkában, az a szent láng, melyet a boldogult olyan kedvvel és hatással oltott az egymás után kezébe kerülő nemzedékekbe, soká, nagyon soká fog még melegeitni mindenfelé.

Ebbe a szent hagyományba, melyet ő ezzel nekünk hátrahagyott, még belevegyül szorongó érzésünk hirtelen jött halála fölött, de meg vagyok győződve, hogy számos még jövődő nemzedék az ő időben-térben távozott alakjában teljesen tiszta szemmel fogja meglátni, megismerni ama szent tűz forrását, mely keblében az imádott honi nyelvért buzog s ha ez így lesz, ebben lesz igaz jutalma boldogult társunknak a síron túl is; ennél többet ő sem remélt, sem kért, de ennél szebbet nem is álmodott.

Dicsőséggé a sírban pihenő nagy álmodónak! Áldás emlékeztére!

Dr. Gyulai Ágost.

Az új népoktatási törvényjavaslat.

Részlet az indokolásból.

A törvényjavaslatnak a mult füzetben közölt indokolásának pótlásként közöljük még a 63. §. 16. pontjának indokolását, amely meghatározza, hogy a tanítóképző-intézeti rendes tantárgyak között tanítandó: „A testgyakorlás, amely a tanítóképző-intézetekben a *céllövészetre* is kiterjed“. Ez a §. és a hozzáfűzött indokolás, amely egészen megegyezik az új katonai gyakorlati szabályzat szellemével, a katonai körökben igen élénk érdeklődés tárgya. Az indokolás szó szerinti szövege a következő:

„A legutóbbi angol-búr háború és a távol keleten most folyó küzdelem fényesen beigazolta a már általánosan elfogadott és az európai nagyhatalmak újabb gyakorlati szabályzataiban érvényre juttatott azon elv helyességét, hogy az eddigi tömegkiképzés helyett *az egyes egyén individuális tulajdonságát* kell fejleszteni, hogy az egyes katona a

parancsnok szellemében való öntevékenységre képesíttessék és hogy a modern technika által kezébe adott kiváló lőfegyvert nemcsak gépiesen, hanem azt az esetenként való viszonyoknak önálló mérlegelése mellett észszerűen kezelni és használni is tudja.

Ennek folytán a mai néphadseregek óriási anyagának kiképzése annál nehezebbé válik, mivel ezzel egyidejűleg a tényleges katonai szolgálat megrövidítése szociális és közgazdasági okokból mindenütt, és így nálunk is immár szintén elodázhatatlan.

Nálunk azonban a szolgálati idő megrövidítése esetén a viszonyok még kedvezőtlenebbül alakulnak mint a külföldön.

Nem tagadhatjuk ugyanis, hogy az ország népességének túlnyomó része a lövészet iránt a legkisebb rokonszenv- vagy érdeklődéssel sem viseltetik, s így népünk nagy zöme csak a rövid katonai szolgálat alatt sajátítja el a fegyverrel való bánásmódot és annak használatában magát — a rövid fegyvergyakorlatokat kivéve — többé sohasem gyakorolja.

Ez a többi állam népességével szemben oly hátrány, hogy annak orvoslását nemzeti feladatunknak kell tekinteni, ha azt akarjuk, hogy a magyar faj katonai fölényét, melyet ősidőktől fogva személyes bátorságának, valamint a hadviselés fáradalmainak és a fegyverrel való bánásmódnak megszokása és állandó gyakorlása által birt megszerezni, most a technikai tökély magaslatán álló fegyverek korszakában megtarthassa.

Ezen nemzeti feladat megoldásának sürgős szükségességét legjobbban tükrözi vissza a közvélemény, mely úgy a sajtó, mint az egyes egyesület, társulatok és iskolák útján mindinkább parancsolólag követeli, hogy a kormány e téren is a cselekvés terére lépjen.

Ha állami háztartásunk nehéz helyzete, valamint a polgári oktató személyzet teljes hiánya egyelőre lehetetlenné is teszik, hogy az e tekintetben szükséges reformok egész terjedelmükben azonnal életbeléptetessenek, annál kevésbé zárkozhatunk immár el az első és legfontosabb lépés megtételétől, vagyis nevelnünk kell egy oly tanítói kart, mely ezen nagy nemzeti feladat megoldására alkalmas, s amely a honvédelem előkészítésének nagy munkájában az eddiginél intenzívebb módon lesz hivatva közreműködni.

E cél elérését az ezen §. 15. pontjában felvett javaslat van hivatva szolgálni.

Ekként, ha megteremtjük az alkalmas oktató személyzetet, egyrészt idővel fokozatosan átmehetünk ifjúságunk katonai előkészítésének további fejlesztésére, vagyis a céllövészet gyakorlását bevezethetjük a 21. §. szerinti ismétlő tanfolyamokban is, másrészt pedig a néptanítókból ezen irányban szerzett ismereteiknél fogva alkalmas egyéneket nyerünk a céllövészetnek a nép szélesebb rétegeiben leendő meghonosítására.

A jelen javaslat megvalósításából eredő költségek itt annál kevésbé jöhetnek szóba, mert az oktatás keresztülvitele a honvédség igénybevétele mellett, még pedig úgy van tervezve, hogy a szükséges oktató személyzet a honvédcsapatok állományából kerül ki, míg a céllövészethez szükséges fegyvereket — a helyben levő lőterek díjtalan használata mellett — a honvédelmi miniszter bocsájtja egyelőre kölcsönként rendelkezésre. “

Fordulat a népoktatási törvényjavaslat sorsában.

Miként minden magyar ember tudja, 1904. november 18-ika nevezetes nap Magyarország parlamenti életének történetében. E napon hajtotta keresztül erőszakosan gróf Tisza István miniszterelnök a Dániel-féle ideiglenes házszabályokat. Ez a politikai esemény a népoktatási törvényjavaslatot is válságba döntötte. Mert ez a törvényjavaslat is azok között volt, amelyeket a miniszterelnök a kormány nevében a házszabálmódosítás kerestülvitelének idejére visszavont. Kijelentette azonban a miniszterelnök, hogy az ideiglenes házszabály érvényének megszűnése után a többi között a népoktatási törvényjavaslatot is újra be fogja terjeszteni.

Az ország nyugalma és a népoktatási törvényjavaslat érdekében kettős okunk van óhajtani, hogy a most folyó politikai harcok mielőbb lecsillapodjanak s az ország ismét az alkotások terére léphessen. Addig is, míg ez megtörténik s a népoktatási törvényjavaslat újra időszérűvé válik, elég ideje és módja lesz az illetékes tényezőknek arra, hogy a törvényjavaslatnak azon intézkedései, amelyek a szakkörökben az állami és nemzeti irány szempontjából aggodalmakat, elégedetlenséget szültek, megváltoztassák s a törvényjavaslatot tökéletesebb és elvszerűbb kerestülvitelben hozzák ismét az országgyűlés foruma elé.

Abban a reményben, hogy a törvényjavaslat ismét visszakerül a képviselőház asztalára, egy indítvánnyal állunk elő s ajánlunk az illetékes tényezőknek megszívlelés végett.

A törvényjavaslat 14. §-a ellen súlyos aggodalom merült fel a politikai és szakkörökben. Legujabban a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának emlékirata is kimutatta, hogy a törvényjavaslat ezen §-ának intézkedései nem alkalmasak a magyar nyelv és a nem magyar nyelvű iskolákba járó magyar gyermekek magyarsága érdekében megóvására. E §. ugyanis kimondja, hogy ha a nem magyar tannyelvű népiskolába 20% magyar gyermek jár, vagy ha az összes tanulók között legalább 20 magyar anyanyelvű van, akkor „a magyar nyelv is, mint tannyelv használandó“.

Ez a §. aggodalmas, mert meggondolandó, hogy mi történik az oly iskolában, amelybe 20-nál kevesebb magyar gyermek jár, ezen magyar gyermekekkel? Ki vannak téve teljesen az idegen nyelv hatásának. Egyébiránt is határozatlan ezen §. intézkedése, mert nem mondja meg, hogy az oly iskolákban, amelyekben 20-nál több, tehát 30, 40, vagy még több magyar gyermek jár, mily mértékben alkalmazandó a magyar tannyelv.

Azt hisszük, ha akarnók, hát találhatnánk módot e problematikus intézkedés helyesbitésére. Mi e §. helyett, vagy ennek kiegészítéseképpen ajánljuk annak kimondását, hogy *Magyarország minden népiskolájában kivétel nélkül, tehát „a nem magyar tannyelvűekben is“ a magyar nyelv és irodalom (beleértve a beszéd- és értelemgyakorlatokat), Magyarország földrajza (beleértve a lakóhelyismertetést is), történelme és alkotmánytana magyar nyelven tanítandó.*

Ez logikus folyománya a törvényjavaslat 64-§-ának, amely kimondja,

hogy a nem magyar tannyelvű tanítóképző-intézetben a magyar nyelv és irodalom, Magyarország földrajza és alkotmánytana magyarul tanítandó; továbbá a 80. §-nak, amely pedig meghagyja, hogy a tanítóképesítő szakvizsgálaton ugyane tárgyakból magyarul teendő le a képesítő vizsgálat.

Ez az intézkedés mindenütt biztosítaná a magyar nyelv jogát s a magyar gyermekek magyarságát. Egyúttal nevezetes kezdeményezés és ujjmutatás volna ahhoz, hogy a középiskolákban is hasonló intézkedés történjék a középiskolai törvény módosításával.

De természetesen még az esetben is, ha ez indítvány nem fogadtatnék el, föltétlenül szükséges a 80-ik paragrafusba oly intézkedés fölvétele, hogy a nem magyar tannyelvű képzőkben és a tanítói szakvizsgálaton a jelöltek köteleztessenek a következő tárgyakból kivétel nélkül magyarul állani ki a vizsgálatot:

Magyarország népiskolai szervezettana;

Magyarország közoktatásának története;

a magyar nyelv és irodalom, történelem, földrajz, alkotmánytan módszertana;

a gyakorli tanítás a magyar nyelvből és irodalomból (beleértve a beszéd- és értelemgyakorlatot), a történelemből, alkotmánytanból és földrajzból.

Ez utóbbi intézkedések szükségszerű, logikus következményei a 64. §-nak és a 80. §-nak a magyar nyelvet illető intézkedéseinek.

Mozgalom a törvényjavaslat módosítása ügyében.

E pillanatban, mikor e sorokat írjuk, a politikai viszonyok oly zavarosak, hogy bizonytalan, vajjon a visszavont népoktatási törvényjavaslat egyáltalán visszakerül-e a törvénytestület elé. Mindamelltt kötelességünknek tartjuk részletesen beszámolni arról a mozgalomról, amelyet országos egyesületünk intéz a törvényjavaslat IV. fejezetének módosítása tárgyában. Szükségesnek tartjuk ezt azért, mert az egyesület e lépései a nyilvánosság elé tartoznak; és mert ha a nyugodtabb idők bekövetkeznek, amit remélünk s a törvényjavaslat újra aktuálissá lesz, akkor könnyebben vehessük fel ott a cselekvés fonalát, ahol elhagytuk.

Mint már a mult füzetben említettük, a választmány az október 28-iki ülésén részletesen tárgyalta a törvényjavaslatot és elhatározta, hogy javaslatait emlékiratba foglalva, a képviselőház elé fogja juttatni. Az emlékirat elkészítésével *Sztankó Béla* főtitkárt bízta meg, aki a reáharult nem csekély feladatnak buzgón felelt meg. Az emlékiratot megszerkesztette. Ez az emlékirat lényegében és szövegében megegyezik azon emlékirattal, amelyet ugyancsak a törvényjavaslat tárgyában a közoktatási miniszterhez terjesztett fel a választmány. (L. az októberi füzetet.) Ez emlékiratot, illetve kérvényt november 9-én terjesztette fel az elnökség a képviselőházhoz. A kérvényt az elnökség felkérésére *gr. Teleky Sándor* országgyűlési képviselő úr volt szives benyújtani.

Ezenkívül az elnökség a választmány határozata értelmében rövid

kivonatot szerkesztett a memorandum tartalmából, amelyet megküldött a képviselőház közoktatásügyi bizottsága minden tagjának, továbbá az egyesület választmányi tagjainak oly célból, hogy azokat a választókerületek képviselőjéhez juttassák s egyuttal kérjék fel a javaslatok támogatására.

E körlevél tartalma szóról-szóra a következő:

* * *

„A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete a népoktatási törvényjavaslatot a *tanítóképzés és képesítés* tervbe vett reformja szempontjából örömmel üdvözli s annak mielőbbi törvényé válását melegen óhajtja. Óhajtja ezt a javaslat irányzatáért, amellyel a tanítóképzésbe fokozottabb rendet hozni, színvonalát emelni és nemzeti tartalmát biztosítani törekszik. Bár ez utóbbi szempontból sajnálattal látjuk, hogy a nemzeti tartalom legfőbb biztosítékáig: *a magyar nyelvű tanítóképzés*, általánosan kötelező elrendeléseig nem megy el a javaslat.

Ez üdvös törvényjavaslat minél tökéletesebbé tételét óhajtva, kötelességünknek tartjuk előterjeszteni azon módosításokat, amelyek egyesületünk megállapodásait fejezik ki, kérve azoknak elfogadását.

Egyesületünk álláspontja a javaslatétől két fontos elvi kérdésben tér el.

A) egyik a *tanítóképzés felügyeletének* ügye;

B) másik a *tanítóvizsgáló országos bizottságok* szervezete.

A) A felügyeletet a törvényjavaslat 85. §-a úgy kívánja megoldani, hogy „az összes tanító- és tanítónőképző-intézetek felett az állami főfelügyeletet a vallás- és közoktatásügyi miniszter a királyi tanfelügyelők útján gyakorolja“. Ezzel szemben egyesületünknek javaslata az, hogy „a felügyeleti teendők ellátása végett *az ország öt tankerületre osztatik; minden tankerület élén egy-egy tanítóképző-intézeti főigazgató áll.*“

A vármegyei felügyeleti rendszer megváltoztatásával tehát egyesületünk a kerületi szakfelügyelet rendszerét javasolja.

Indítóokok: A geográfiailag szertetagolt s minden egyöntetűséget nélkülöző vármegyei felügyeleti rendszer helyébe lépő kerületi rendszer hatékony tényezője lehetne a tanítóképzők egységes színvonalra emelésének, kívánatos egyöntetűségének s kiegyenlítésének a nivóbeli nagy különbségeket, utjág általáná annak, hogy az intézetek individuális fejlődésében túltengés, vagy egyoldalúság álljon be; nagyobb számú tanítóképző tartozván egy felügyelő alá: a különböző tanítóképzők egységes szempont szerint való felügyeleténél az összehasonlítás útján nyert tapasztalatok a közösség javára értékesíthetők volnának s az egynemű intézetek egymásra való hatása könnyen és hatékonyan lenne érvényesíthető; a tanítóképző-intézeti felügyelet szempontjából kellően kvalifikált kerületi felügyelő (főigazgató) tisztán és kizárólag a tanítóképzés ügyeinek élhetne, más feladatoktól nem zavartan, azt speciálisan és állandóan tanulmányozhatná, annak minden mozzanatával bensőleg egybeforraszthatna, minek a teljes szakszerűség s ennek folyományaképpen a felügyelet teljes hatályossága volna az üdvös eredménye.

B) *A tanítóképesítő vizsgálóbizottságokat* illetőleg a törvényjavaslat

a 81. §-ban minden tanítóképző mellé tervez állami szakvizsgáló bizottságot; egyesületünknek álláspontja az, hogy a tanítóképesítő szakvizsgálatok megtartására *külön országos bizottságok* szerveztessenek.

Indítóokok: A vizsgálat tárgyait a szorosabb értelemben vett szakanyagokon kívül a nemzeti vonatkozású tárgyak alkotják; e vizsgálatnak egyfelől szakszerűsége, másfelől ez a jellegzetes nemzeti tartalma a tanítói minősítésnek oly egységes kívánalmát fejezi ki, hogy az erről való számonkérés teljesen egységesen megoldandó állami feladatot képez. A vizsgálatoknak így lesz egy nivóra helyező hatásuk, így válnak bensőleg egyenlő értékűekké! A vizsgálat túlságos decentralizációja az egységes tanítóképzés ügyét nem mozdítja elő.

A részletekben egyesületünk a következő módosításokat óhajtja s ajánlja:

64. §. A hitfelekezeti intézetekben a magyar nyelven tanítandó tárgyak közé a *neveléstani tárgyak is* beleveendőek, mint olyanok, melyek a tanítóképesítő szakvizsgálatnak tárgyai.

A 80. §-ra való vonatkozással a tanítóképesítő állami szakvizsgálaton a vizsgálat nyelvétől egyesületünk kizárólag csakis a magyar nyelvet véli megállapítandónak. Ennek szükségszerű folyománya, hogy a szakvizsgálat minden tárgya magyar nyelven taníttassék.

65. §. Kézi könyvekül (tan- és vezérkönyvek, térképek) csakis a vallás- és közoktatásügyi miniszter által engedélyezett művek legyenek használhatók.

A kézi könyvek a képzés nivójának igen fontos tényezői; a kézi könyveket a képzés egyöntetősége érdekének szolgálatába állítani csakis így lehetséges.

67. §. Az igazgató munkakörének felsorolásánál a *g)* pontot, melynek értelmében az internátus vezetője és felelős gondozója csakis az igazgató lehet, mellőzendőnek véljük.

Azt, hogy az internátus vezetője és felelős gondozója az intézet egy rendes tanára legyen, teljesen kizártnak nem lehet tekinteni; sőt egyesületünk 1894. évi közgyűlésén ezt mint kívánatot, javasolta is, fenntartván az igazgató ellenőriző és felügyelő tisztét. A köztartásnak egy állandóan alkalmazott tanár által való vezetését az áll. tanítóképzők rendtartási szabályzata is megengedi.

68. §. A tanítóképző-intézetek tanári létszámának megállapításánál e §-nak oly szövegezését kérjük, hogy a segédtanárok jelenlegi nagy létszámából eredő bajok ne ismétlődhessenek. S minthogy a törvényjavaslathoz csatolt indoklás szerint is „a pedagógiai szempontok s a tanári testület együttműködésének szükséges összhangja azt követelik, hogy a testület csupa rendes tanárokból legyen összeállítva“: félreérthetetlen kifejezését kérjük annak, hogy ott a minimumról van szó, hogy a „hét tanár közül **legalább** ötnek“ kell rendes tanárnak lennie. Elhagyandó emelől mint fölösleges: „kettő lehet segédtanár“.

Ezen javaslat indítóokát magában a törvényjavaslat indoklásából idézett szavakban találja.

70. §. A tanárok alkalmaztatásának kvalifikációs feltételei közül a *c)* és *d)* pontokat mellőzendőeknek véljük.

A külön tanárképesítés elvének kimondásával megszűnt az oka annak, hogy a jelenlegi kényszerkozta helyzet fenntartassék. A tanári alkalmaztatás feltételeinek — a jövőre nézve s különösen képesítés szempontjából — túlságos kiterjesztése aggodalmas azon nagy különbözőségnél fogva is, mely a törvényjavaslatban felsorolt minősítések között fennáll.

72. §. A tanárok fegyelmi ügyeiben itélkezni hivatott első fokú fegyelmi bizottság elnökét és előadóját illetőleg azt kérjük, hogy e tiszteket bírók lássák el; másodfokú bíróságként pedig (nem állami tanítóképző-tanárokra is) a közigazgatási bíróság jelöltessék meg.

Ezen javaslat főként a bizottság minden oldalú függetlenségének megővését célozza.

77. §. Óhajtandónak tartjuk, hogy a tanítóképesítő alapvizsgálaton a kormányképviselő által észrevételezett, jegyzőkönyvbe vett s a miniszternek jelentett szabálytalanságok megvizsgálását a fenntartó hatóság a minisztertől e célra kiküldött biztos közreműködésével végezze.

Ezen javaslat a vizsgálatnál felmerülő szempontok mindenoldalú mérlegelhetését célozza.

79. §. Annak, hogy alapvizsgálatról nyert s az állam hivatalos nyelvén kiadott bizonyítvány — a jelölt kívánatára — fordításban, az illető képző-intézet tannyelvén is mellékeltessek — a törvényjavaslatból törlését kérelmezzük.

A bizonyítványnak más nyelvre való lefordításáról az illető jelölt az iskolán kívül más hivatalos hatóság közbejöttével is gondoskodhatik.

80. §. A tanítóképesítő-szakvizsgálat nyelvét illetőleg kérelmezzük, hogy az kizárólag magyar legyen.

Mint hogy a tanítóképesítő-szakvizsgálat állami vizsgálat, annak nyelve is csak az állam hivatalos nyelve lehet.

Végül kérelmezzük egy oly §. felvételét, melyben kimondassék, hogy mindazon hadkötelezettségi kedvezmények, melyek a katonai szolgálatra vonatkozó törvényekben az okleveles tanítókra nézve megadattak: az alapvizsgálatot letett jelöltekre nézve is legalább ideiglenesen kiterjesztessenek.

A törvényjavaslat 79-ik §-a szerint az alapvizsgálat elemi népiskolai tanítói állás ideiglenes betöltésére feljogosítani lesz hivatva s így méltányos, hogy ez a katonai kedvezményekre is jogosítson, annyival inkább, mert a tanítói gyakorlati évek a hadkötelezettségi évek kezdetére fognak esni.

* * *

November 9-én a *Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága* is beterjesztette emlékiratát a képviselőházhoz. Közöljük ez emlékiratból a *tanítóképesítésről* szóló részt, annak igazolásául, hogy a tanítóságnak ezen illusztris vezető testülete a tanítóképzés ügyeinek *elvi* kérdéseiben egyetért a tanítóképző tanárok testületével.

„**A tanítóképesítés.** A törvényjavaslat megokolása szerint is ez az, ami új egészen. S mint hogy szakemberek már előre olyan sokan emlegették, hogy jövőre minden tanítónak *állami bizottság* adja a diplomát, erre a részre is terjesszük ki vizsgálódásunkat.

A tanítóképző tanárok országos egyesülete sokszor tárgyalta ezt a kérdést s a tárgyalások eredménye az volt, hogy ha a tanítóképzés meg is marad a felekezetek kezében, nem maradhat meg a képesítés joga. És ezt a kivánságot azzal okolták meg, hogy ha minden tanító egységes elveken nyugvó vizsgálattal nyeri az oklevelét, nem lesz akkora különbség a tanítók képessége, míveltsége között, mint amilyen ma van. Ez az országos egyesület azt is megmondta, hogy ezt a célt csak így lehet elérni, ha valamennyi képző végzett növendékeit *egy közös állami bizottság* vizsgálja meg. Ők ezt a vizsgáló bizottságot úgy képelték, hogy ez bizonyos területen működik s úgy a felekezeti, mint az állami képzők növendékei ez előtt vizsgáznak. Kivánták azt is, hogy a középiskolai tanári vizsgálathoz hasonlóan *tanítójelölt is töltsön valahol egy évet gyakorlatban.*

Ezt az ideát aztán a javaslat úgy valósította meg, hogy valamennyi tanítóképző külön-külön kap állami bizottságot. Ezuttal ne bíráljuk azt a bizottságot, amelyikhez állami és községi tanítóképzők tartoznak; de annál inkább figyeljük meg a felekezeti képzők állami bizottságait.

Ezeknek megbirálásánál előre kell bocsátani, hogy *a tanítóképző szaktanárra és igazgatói a 70. §. c) pontja szerint theológiát végeztek is lehetnek minden tanítói és pedagógiai szakképzés nélkül.* Ezt azonban a javaslat a lehető legburkolatosabban említi, nyilván azért, mert ez beleütközik nyíllan abba az elvbe, hogy a tanítást is csak szakemberek, a tanítói pályára gondosan előkészült tanítók végezhetik. És eme végzetes lépés után következik a többi, mert eddig a papok a tanítóképzőkben csak szórványosan tanítottak, ezután nagy kérdés, hogy a világi elemet bebocsátják-e a katedrákra?

A tanítójelölt a négy év elteltével a képző tanárai előtt vizsgázik *a tanítóképző nyelvén.* Ezen a vizsgálaton kormányképviselő ugyan van jelen, de ezt semmiféle rendelkező jog nem illeti meg. (77. §.) S mindössze panaszt emelhet a szabálytalanságok miatt a miniszter előtt. E panaszra „a miniszter az illetékes iskolai főhatóságot az ügy megvizsgálására felhívja. A főhatóság a vizsgálatot azonnal teljesíti és ha ennek folyamán kiderül, hogy törvénytelenég, vagy szabályellenesség csakugyan történt, az alapvizsgálati bizonyítványok kiadását megtiltani és ennek megtörténte felől a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez jelentést tenni köteles; ha azonban a vizsgálat során törvénytelenég, vagy szabályellenesség nem volt megállapítható, eljárásáról a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a vizsgálati iratok bemutatása mellett jelentést tesz és a miniszter beleegyezésével az alapvizsgálati bizonyítványt kiadhatja.“

Tehát a kormányképviselő bevádolja a felekezeti főhatóság képviselőjét a miniszternél s a miniszter ezt a panaszt a vádlott főhatósággal vizsgálta meg. Ez olyan visszás intézkedés, hogy ezt a szakaszt okvetlen módosítani kell.

Az alapvizsgálat kiállása után a jelölt bizonyítványt kap s ez őt „elemi népiskolai tanítói állás ideiglenes betöltésére jogosítja“. (79. §.) Szakvizsgálatra a vizsgálat letevése után ezek csak úgy jelentkezhetnek,

ha „mint tanítójelölt valamely nyilvános népiskolánál egy, legfejebb két évig gyakorlatilag működtek“. (82. §.)

Itten nagy ellentmondásra találunk, mert a 40. §-ban ezt olvassuk: „Ezentúl az elemi népiskolákhoz csak rendes tanítói állások rendezeresíthetők. A rendes tanítói állásra, a jelen törvény 49. §-ában és az 1868: XXXVIII. t. c. 139. §-ában említett eseteket kivéve, tanítójelölt (segédtanító) nem alkalmazható, illetőleg az egyes osztályoknak önálló vezetése tanítójelöltekre nem bízható“.

S az a két paragrafus, melyikre e szakasz hivatkozik, azt rendeli, hogy a megürült tanítói állásokat fél év alatt be kell tölteni. Hol töltheti tehát azt a követelt időt a jelölt?

Est a gyakorlati évet mi csakugyan ösztöndíjas állapotnak szeretnők látni. Mert ha az a jelölt kikerül egy kis városkában elrejtett nemzeti-ségi képzőből s egy évet egy még kisebb falucskában tölt el, év végére kelve nem okosabb, de bizonyára sokkal hátramaradottabb lesz s rá nézve a képesítő vizsgálat is annál nehezebb lesz.

Mennyivel másképp fordulna a dolog, ha az ilyen jelölt sehol, semmi körülmények között sem vállalhatna önálló munkakört, hanem egy tiszta magyar iskolában tapasztalt tanítók mellett gyakorolná magát a tanításban, iskolaadminisztrációban s hogy a pályájára nyugodtan készülhessen elő, 4apná, mondjuk, a 600 korona évi ösztöndíjat. A kormány maga is szervezne nagyobb iskoláinál ilyen ösztöndíjas állást, talán a főváros és a többi gazdagabb magyar iskolafentartó is segítene e szép cél elérésében. És az a tanítójelölt itt a nyelvünk mellett megismerne minket is, megismerné a magyar lelket egészen, megszeretné az ideáljainkat s akkor nyugodt lélekkel küldhetnők a nemzetiségi vidékre — a magyarság apostolának!

Igy azonban több a kár a gyakorlati évben, mint a pozitív eredmény. . .

Ez a jelölt aztán a felekezeti képző mellé szervezett állami bizottság előtt szerzi meg az oklevelet. Kikből áll ez a bizottság? Megmondja ezt maga a javaslat:

„Felekezeti tanító- és tanítónőképző-intézeteknél e bizottság áll: egy a vallás- és közoktatásügyi miniszter által az illető felekezeti főhatóság meghallgatásával kinevezett elnökből és helyettes elnökből s a miniszter által ugyanily módon kinevezett tagokból (szakbiztosokból); továbbá az illető felekezeti főhatóság által a miniszternek bejelentett s ez által megerősített tagokból.

A felekezeti főhatóság által bejelentett tag megerősítését a miniszter csak abban az esetben tagadhatja meg, ha ellene oly alapos kifogások merültek fel, melyek működését állami szempontból aggályossá teszik, vagy ha a bejelentett tag nem bír legalább is az ezen törvény 70. §-ában megszabott képesítéssel. A miniszter által felekezeti képző-intézethez kinevezett tagnak lehetőség szerint az illető felekezethez tartozóknak kell lenniök.“

Ebben a bizottságban tehát egyetlen egy olyan ember sem foglalhat helyet, akit a miniszter saját akarata szerint, a felekezettől függetlenül küldhet oda. S minthogy a 70. §-ra hivatkozik is, világos, hogy olyan papok is méltó helyet találnak itt, akiknek semmiféle pedagógiai készült-

ségük nincs. Tehát kenyérkeresetre jogosító, tisztí minőséget biztosító bizonyítványt osztogatnak laikus emberek. Ügyvédi, mérnöki, tanári, orvosi szakvizsgálatnál ilyen nem történik. És ha elolvassuk a 80. §-ból, hogy: „Az a jelölt, aki nem magyar tannyelvű képzőintézetben végezte a tanfolyamot, a nevelés- és tanítástanbój, a tanítási gyakorlatokból, ide nem értve a magyar nyelv tanítási gyakorlatát, az illető intézet tannyelvén is leteheti a képesítő szakvizsgálatot“, megrendül a bizodal munkáiban is, hogy ennek az állami bizottságnak módjában lenne igaz lelkiismerettel bizonyítani azt, hogy a kibocsátott tanító csakugyan beszéli a magyar nyelvet „oktató képességgel“?

Mindezekből kitűnik, hogy a tanítóképesítés állami bizottságaiban sem találjuk meg azt a nemzeti erőt, amely a jövőt biztosítja.

A nemzetiségek és a magyar nyelv.

A nemzetiségi vidékeken, különösen az oláhok között állandó izgatás tárgya a népoktatási törvényjavaslat. Az oláhok az ő népgyűléseiken, a nemzetiségi sajtótól és népbolondítóktól félrevezetve, több ízben hangosan fejezték ki tiltakozásukat a népoktatási törvény tervezett módosítása ellen. A nemzetiségeket kívülről: Romániából, Berlinből, Münchenből, Bécsből és Prágából állandóan tüzelik ellene. A magyar kormány a nemzetiségek lármájával szemben, sajnos, a bátortalanságnak, önbizalmatlanságnak ugyanazon politikáját követi, mint amit követek elődeink az 1868-iki népoktatási törvény megalkotásakor. Ekkor is vezető politikusaink sugalmazására minden forumon az lett az irányadó elv: *kímélni a nemzetiségeket*. Hogy ennek következtében a magyar nyelv jogai teljesen mellőztettek a nemzetiségi nyelvek mellett, végzetes következményei lettek népoktatásunk fejlődésére. A 1879. XVIII. t.-c. is inkább a jószándéknak, mint a határozott magyar politikának kifejezője. Hatása vajmi kevés is lett; most azon helyeken, ahol az iskolai tanítás nyelve megmagyarosodott s a magyar nyelv tanítását általában komolyan vették, azt egészen más tényezőknek, különösen pedig a lakosságok jó érzelmének köszönhető, mint a magyar nyelv tanításáról szóló törvénynek.

Ez az új törvényjavaslat nem akar más lenni, mint az 1879. XVIII. t.-c. végrehajtása. Ez irányban azonban oly bizonytalan, sőt helytelen intézkedéseket tartalmaz, hogy nagyon is kétes, hogy a magyar nyelv ügyét előre visszük-e vele olyan mértékben, amennyire a törvény akarja, s amennyire tartanak tőle a nemzetiségi izgatók. Ha nem tudnánk azt, hogy e törvényjavaslat csak ürügy a nemzetiségi izgatásokra, akkor azt mondanók, nem értjük a nemzetiségek vezéreiből. Hisz ez a készülő törvény nagyobb mértékben köti meg évtizedekre a magyarság kezét, mint előbbre viszi a magyar nyelv ügyét.

Hogy a nemzetiségek politikai vezetőit semmiféle népoktatási törvényel ki nem elégíthetjük, ebből inkább azt az erős kéz, mint a megalkuvás politikája következik. *Adjuk fel tehát azt a célt, hogy a törvényjavaslattal végrehajtsuk az 1879. XVIII. t.-c-ikket s legyen célunk a magyar nyelv ügyének egy lépéssel való előbbrevitele s ebben az irányban tegyünk határozott, konkrét intézkedéseket.*

*Irodalmi viták. Az előkép-teória újra kísért. A képzés szakszerűsége.
Mit mond a Közoktatási Tanács?*

I. A *Néptanítók Lapjában* (45. és 46. számok) *Sebesztha Károly* úr válaszol azokra a cikkekre, amelyeket a tanítóképzés szakfelügyelete ellen irt támadó cikkét bírálták. *Sebesztha* úr most is személyeskedő, fölületes; sok ujjat nem mond s ha állításainak cáfolgatásába fognánk, önmagunkat kellene ismételnünk, de ideiglatjuk két gondolatát, amellyel tanítóképző-oktatásunk rendszerét támadja meg.

„Nem a tudás mértéke ellen van nekem kifogásom, hanem az ő (a tanítóképző tanárok) tanításuk *módja* s egész képzésük rendszere ellen. Az ellen az egyoldalúság ellen, hogy tanításuknál teljesen figyelmen kívül hagyják azt, amin egész létjogosultságuk alapszik, t. i. hogy a közölt ismereteket *az elemi oktatás módszerével tanítsák* s így saját tanításukkal adjanak példát a leendő tanítónak életpályájához s ezzel mutassák be, hogyan lehet a legelvontabb tudományt is elemi módon tanítani s mindenki számára hozzáférhetővé tenni.“

Sebesztha úr ezzel a fejtegetéssel *az új tanítóképző-intézeti tantervben* nyilvánuló rendszert támadja meg. Ahelyett, hogy mi cáfolnók meg állításait, közöljük a Közoktatási Tanács idevonatkozó munkálatát. Nem követünk el ezzel indiskréciót, mert a Tanács jelentése többé már nem a büróé, hanem a *történelemé* s a tanterv szellemét szabatosabban, klasszikusabb tömörséggel mi sem tudnók kifejezni, mint a jelentés. Ugyanis a Közoktatási Tanács a munka alatt levő tanítóképző intézeti tantervet 1902-ben részletes jelentés kíséretében terjesztette fel a közoktatásügyi miniszternek, amelyben magyarázza a tanterv alapelveit s behatóan foglalkozik a tantervvel szemben fölmerült ellenvetésekkel. Ebben a következő fejtegetést találjuk:

„*A tantervnek a népoktatás természetével ellenkező módszerei*“ volnának a harmadik tényezője a túlterhelésnek.

Amennyiben ez általánosságban van értve, azoknak a véleményét fejezi ki, akiknek elvük, hogy „a tanítóképezdei tanításnak a népiskolai tanítás előképének kell lennie“. Akik álláspontjuk igazolásául az 1882. évi tanterv előbb idézett mondatát szokták felhozni, elnézik mellőle a mindjárt rakövetkező értelmezést, hogy: „*E okból állítatik minden tanítóképezde mellé ugynevezett gyakorlóiskola, melyben a tanítónövendék az elméleti oktatás alkalmazását szemléli és gyakorolja*“.

Az elv hivei — ezen világos értelmezés dacára — nem a gyakorlóiskolát, hanem a tanítóképzőt tekintik a népiskola előképének s ebből kifolyólag követelik, hogy a tanítóképzőben *a tantervi anyag a népiskolai anyag körében mozogjon* és hogy *a tanítás menete és módszere népiskolai legyen*, hogy ily módon a tárgyismerettel együtt a tanítás módszere is „*vérvé váljék*“ a tanulóknak, az utánzó hajlamnak mintegy gépies működése révén.

Az anyagra vonatkozó követelmény tarthatatlan s egészen téves fel-fogáson alapul. Mert hogy valaki valamely tudomány iskolai anyaga

körében egészen biztosan tudjon tájékozódni, ahhoz szükséges, hogy azon körön fölülemelkedő álláspontra tegyen szert, amint ma már a világ minden tanító- és tanárképzője erre törekszik. A tudomány elemeiben való biztosság megszerzésének nem az a módja, hogy folytonosan az elemeket tapodjuk, hanem az, hogy tovább haladva benne, folyton új meg új kapcsolatait ismerjük meg ugyanazon elemeknek s így azoknak minél több oldalul s minél teljesebb appercepciójára tegyünk szert.

A módszerre vonatkozó követelmény nem kevésbé tarthatatlan, mer ellenkezik minden tanítási módszertan azon alaptételével, amely szerint a módszernek a tanítványokhoz kell alkalmazkodnia, ellenkezik tehát magával az emberi természettel. És végrehajthatatlan, mert alig képzelhető olyan tanítóképző tanár, aki 14—20 éves iskolázott ifjakat 6—12 éves gyermekek módjára akarna vagy tudna tanítani.

Ez az előkép-theoria csak a nevével kölcsönözte az 1882. évi tantervből, lényegében pedig a régi normális iskolának még itt ott fenmaradt hagyománya. A normális iskola gyakorló iskola és tanítóképző is volt egyszersmind. A tanítóképzés fejlődése folytán a feladat alkotórészei differenciálódtak. Ma már nem abban látjuk a tanítóképzés lényegét, hogy a képzési folyamat minden mozaik darabkája külön-külön magán viselje a népiskolai bélyeget. A rendszer egészétől várjuk azt, hogy abban a tanítóképzés feladatát összetevő külön funkciók mindenike a kellő mértékben és a kellő helyen érvényesüljön. Ha ez el van érve, akkor az egész tanítóképzésnek helyes a rendszere; és akkor a rendszer keretén belül mindenik funkció a maga külön céljához alkalmazkodhatik a legközvetlenebb, tehát a legkönnyebb módon. A maga célja legjobb szolgálatával magát az egész rendszer célját is a legjobban szolgálja.

A tanítóképzés rendszerét összetevő részlet-feladatok:

a) a tanítónak szükséges tárgyismeret megadása;

b) a nevelési és tanítási elvek megismertetése;

c) az elvek alkalmazása a népiskolai tanításban, amely utóbbi megint elkülönül:

α) az alkalmazás elméletére (részletes módszertan) és

β) az alkalmazás szemléletére és gyakorlására (gyakorló iskola).

Ebben a pontban csak a tárgyismeretről lévén szó és abban a túlterhelést okozható módszerről, az elmondottak arra a következtetésre vezetnek, hogy a legkönnyebb s egyuttal a legsikeresebb módszer az, amelyik a tanítónövendékek fejlettségi fokához a legjobban alkalmazkodik. Ez pedig nem az előkép-theoria módszere.

II. Fejtegetései további folyamán Sebesztha ur megtámadja a képzőintézeti oktatás szakszerűségét ekképen: „Miben különbözik ma a képzőintézeti tanítás methodusa valamely polgári, kereskedelmi vagy középiskolaitól? Az üres névben, de semmi másban“. „Már pedig ha sem a tanítás módjában, sem a nyújtott anyagban nincs egyéb különbség a mai képzők és a középiskolák között, mint az a pár neveléstani óra, (melyben a tanítás szintén távol áll az elemi methodikától) s az, hogy a képzőintézetek kevesebb ismeretanyagot nyújtanak, mint a középiskolák: miben áll akkor a tanítóképzők fentartásának jogosultsága?“

Nehogy félrevezesse a tájékozatlanokat Sebesztha urnak vagy bár-

kinek az övéhez hasonló fejtegetése, ismét a leghivatottabb testület, az Országos Közoktatási Tanácshoz, illetőleg ennek fentidézett jelentéséhez fordulunk s felvilágosítás végett idézzük belőle éppen a szakszerű kiképzésről való fejezetet:

„A tanítóképzés szakszerű alkotórésze gyanánt kizárólag a pedagógiai tanulmányokat szokták tekinteni. *Nem jogosult megkülönböztetés, mert a tanítói hivatás szakszerű gyakorlásához éppen olyan nélkülözhetetlen kellék a tanítandó tárgyakban való biztos jártasság, mint a pedagógiai belátás és készség. A többi tárgyak tehát éppen olyan integráns részei a tanítói szakképzésnek, mint a pedagógiai.* S midőn hangoztatjuk, hogy a tanítóképző szakiskola, ebbe a pedagógiai tanulmányok mellé a többi tárgyat is oda kell értenünk. A tanterv tárgyai közül egyedül a német nyelv és irodalom az, amely ilyen értelemben kizárható volna a rendszerből, mert annak csupán az általános műveltség címén jutott hely benne. Az azután szerencsés körülménynek fogandó föl, hogy a tanítói szakképzés elemei olyanok, hogy összességükben általános műveltséget is adnak.

Első sorban *a szakképzés anyagául fogja föl a tantervjavaslat a többi tárgyakat is* s azért ahol lehetségesnek látszott, úgy osztotta be, hogy a népiskolai anyaggal közelebbi vonatkozásban álló részletek a tanfolyam későbbi éveibe kerüljenek. Ezen tárgyakban tehát a javaslat *jobban érvényesíti a szakképzés követelményeit, mint a régi tanterv...*“

Végül: *„A tárgyak körébe illesztett módszertan egyik legnagyobb jelentőségű előnye a javaslatnak. Ez az eddig hiányzott láncszem, mely az elméleti képzést a gyakorlatival összeköti, mely minden egyes tárgyat végcéljában a hivatásszerű alkalmazás felé terel.*“

A dévai tanítói továbbképző-tanfolyam.

E tanfolyamra a közoktatási miniszter ur összesen 44 tanítót vett volt fel és pedig 30-at államköltségen való élelmezésre, 14-et pedig olyan feltétellel, hogy a 3 heti élelmezés költségeinek fedezésére kötelesek lesznek 20—20 korona élelmezési díjat fizetni. A 30 államköltséges közül a tanfolyamon megjelent 24, a 14 saját költséges közül 8. Ezeken kívül megjelent még két fel nem vett, úgyhogy a tanfolyam rendes hallgatóinak száma összesen 34 volt.

E 34 rendes hallgatón kívül a helybeli és más Déván időző tanítók és tanítónők közül is többen hallgattak mint vendégek az előadásokat.

A tanfolyamot *julius 11-én reggel* nyitották meg.

Az előadások napról-napra reggel $\frac{1}{2}$ 8 órakor kezdődtek és közben félóra szünettel 12 óráig tartottak. Délután pedig $\frac{1}{2}$ 3— $\frac{1}{2}$ 5-ig és így a hallgatók naponként 6 rendes előadási órán voltak jelen. Azonban szükség szerint voltak rendkívüli órák is több ízben.

Megjegyzendő, hogy a d. u. $\frac{1}{2}$ 3— $\frac{1}{2}$ 4 ig való fizika-órát néha este 8—9-ig tartották meg, minthogy a villamossággal való kísérletek a

városi villamos-világítás vezetékéből nyert árammal csak ilyenkor voltak elvégezhetőek.

A kézi ügyesség tanulására fordított utolsó órát a hallgatók rendszeresen meghosszabbították.

Az előadásoknak ezt a rendjét 4 izben, 4 különböző napon megváltoztatták a *rendkívüli előadások* és a *kirándulások*.

Rendkívüli előadás kettő volt. Az egyiket dr. *Göcz Főzsef*, budapesti polg. isk. igazgató tartotta július 13-án reggel 8—10 óráig és a saját új írás-olvasási módszerét ismertette és ajánlotta a hallgatóknak.

A másikat *Szántó Sámuel*, a budapesti Országos Alkoholellenes Egyesület kiküldötte tartotta július 28-án d. e. 10—12 óráig. Szántó ur előadásában az alkoholizmus terjedésének veszedelméről beszélt és azokat a módokat ismertette, melyeket a néptanító felhasználhat a szeszes italok mértéktelen élvezetének a korlátozására.

Azon órákat, melyeket e két előadás elfoglalt a tanfolyam rendszeres tárgyai elől, rendkívüli órákkal pótoltuk s így tartottuk meg a miattuk elmaradt lélektani és gyakorlati tanítási leckéket.

A tanfolyam hallgatói ugyan *Kolumbán Samu*, *Kuzaila Péter* és *Tangl Endre* tanárok vezetése alatt három (3) kirándulást tettek. Egyet július 17-én *Petrozsénybe* és a *Szurduk szorosba*, a másikat 23-án *Vajdahunyadra* és *Gyalárra*, a 3-ikat 27-én *Nagyágra*.

A petrozsényi és szurduki kirándulás alkalmából utközben a piskii állomás, a Bem-emlék, a Kalán-fürdő, a híres piskii csata színtere, a Retyezát-hegység, a boldogfalvi és krivádiai őrtorony romjai, a Bolibarlang voltak meglátott dolgok. Petrozsényben meg a kőszén rendezését és elszállításával járó foglalatосkodást nézték meg. A bányának csak bejáratát láthatták, mert bányatűz volt s a bányászok annak oltásával foglalkoztak. Petrozsénytől jól látszott a Retyezátnál is magasabb Páreng-hegység is. A Szurdukban ugyan a nagy hőség és szárazság eltüntette a hegyoldalokról a sok kisebb-nagyobb vizesést s a szikla medrében tova rohanó Zsil is szelidebb zuhogással rohant Románia felé, de csapatunk mégis elragadtatással szemlélte e táj fenséges szépségeit. Közben pedig Kuzaila tanár a meredek hegyszakadékok geológiai kialakulását és kőzeteit ismertette meg.

A vajdahunyadi és gyalári kiránduláson a Hunyadiak félig restaurált szép vára, vasolvasztók és vasolvasztás folyása, továbbá Gyalár felé haladva a völgy felett, a sziklafalba vésett s magasan haladó vasút, a govásdiai völgy szépségei, a gyalári vasbányák, vasércvek és vasbányászat bent a tárnában és kűnt a földszinén, a vasérceknek vasútra rakása és az erre a célra szolgáló bámulatos technikai alkotások voltak azok, mik kiránduló csapatunk ismereteit és gyönyörűségeit gazdagon sokasították.

Végül a nagyági kirándulás sem volt kevésbé tanulságos, sem kevésbé élvezetes. Itt a csertési tárnába való belővonatozással kezdődött a látnivalók megtekintése. Mintegy mésfélórát kocsikáztunk befelé lovagmódra ülve sorjában egymásmögött a kocsikon. Ekkor elértünk oda, hol 500 méter mélységben a hegy alatt az aranyérceket bányásszák a trachit sziklák ereiből. A sziklák furásának és robbantásának, továbbá kiszállításának megismerése után újból kikocsikáztunk a tárnából s fel-

mentünk Nagyág faluba, hol a régebbi tárók nyílásai vannak. Itt a bányaigazgató megmutogatta és ismertette a nagyági kőzeteket és aranyérceket: a nagyágitot, sylvánitot, pezitet s a többi ásványokat. Végül pedig megtekintette csapatunk azokat a szép tájékokat, amelyek a nagyági magaslatokról a szemléllő elé tárulnak.

Mind a három kiránduláson résztvettek összes hallgatóink, sőt némelyek feleségeiket is ide hívták s azokat is magukkal hozták egyikre vagy a másikra.

Az előadó tanárok és az előadott tárgyak. 1. *Kolumbán Samu* dévai áll. tanítóképző-int. tanár, ki Boga Károly igazgató szabadságon létében a tanfolyam igazgatását is intézte, előadta a *lélektant és neveléstant*. Az ezekből előadott anyag röviden ez volt: Általános tájékoztatás a lélektanról s annak mai állásáról. Az ismeretek keletkezésének a törvénye. A tanítás elveinek és helyes módszerének lélektani alapon való kifejtései. Az érzelmek, fontosságuk az életben, az érzelmek nevelése. Az akarat kifejlődése, egyéniség és jellem. A fegyelmezés eszközeinek és módjának lélektani alapon való fejtegetése. Az egyén és társadalom. Ennek alapján az egyén nevelése, a társadalom, mint nevelő. A nevelés célja és eszközei, neveléstan. A gyermekek egyéniségének megismerése (paidológia); a pszichofizikai vizsgálódásokról. Azon újabb jelenségek a nevelés terén, melyek ezekből kifolyólag mutatkoznak (gyengethetségük iskolái, természetesebb módszer a nevelésben és a tanításban: írásvetésben, beszédgyakorlatokban stb.). A nyelv és a gondolkodás, a nyelvtanítás helyes módszere, a magyar nyelv tanításának módja más nyelvű iskolákban.

2. *Dr. Krenner Miklós*, dévai áll. főreáliskolai tanár, a magyar történet mozgató eszméit és a magyar irodalomtörténetnek ezzel kapcsolatos főbb mozzanatait, irodalmunk politikai fontosságát, legnevezetesebb íróinkat, újabbkori irodalmunkat, kapcsolatosan a most divatos költői irányokkal, továbbá a magyar föld földrajzi fekvését s az ebből folyó politikai feladatokat, melyek nemzetünkre háramlanak, ismertette szónoki hévvel előadott, tartalmas előadásaiban.

3. *Kuzsila Péter*, dévai áll. tanítóképző-intézeti tanár, előadta a *természettrajzot* s ezzel kapcsolatban a *gazdaságtant*, továbbá a *természettant és kémiát*.

Előadásainak anyaga a *természettrajzból és gazdaságtanból*: A termőföld keletkezése, hazai talajok. A növények életfeltételei. A nitrifikáció és denitrifikáció. Baktériumok szerepe a növények táplálkozásában. A baktériumokról. Az erjedés. Az alkohol hatása a szervezetre. A magyar buza és liszt. Az éhség és étvágy biológiája. Ásvány és növényrendszerek. A növények és ásványok meghatározásának módja. Növényhatározás és ásványhatározás gyakorlása. Mikroszkopálás és mikroszkopi készítmények készíttetése.

A fizikából és kémiából: A hőtan fontosabb tanításai és e tanítások gyakorlati eredményei. A világítás és a világító eszközök fejlődése. Az elektromosság s a rávonatkozó újabb fölfedezések és találmányok (Röntgen-féle fényképezés, [drót nélküli telegráf stb.). A levegő új elemei;

mind kísérletekkel kapcsolatosan. Továbbá a népiskolában szükséges fizikai kísérletek elvégzése a hallgatókkal.

4. *Hajtman Pál*, áll. tanítóképző-int. segédtanár, gyak.-iskolai tanító, ki a *népiskolai tárgyak tanításának* legujabban elfogadott módszerét mutatta be mintatanításokon, bő elméleti felvilágosításokat is nyújtva módszertani eljárásairól azokon a félórakon és órákon, melyeket e tanítások megbeszélésére fordítottak. Önként vállalkozók a hallgatók közül is tartottak próbatanításokat, ezeknek megbeszélése is sok hasznos tanulsággal járt.

E mintatanítások leginkább oly tárgyakból történtek, hol még egészen el nem terjedt módszertani újításokat kellett bemutatni, pl. fonómimika, a beszédgyakorlatok természetszerűbb módja stb. Minden tanításnak előre megbeszélés és részletesen megállapított terve volt.

5. *Tangl Endre*, budapesti tanító, aki a *kézi ügyesség* fejlesztésének a módját ismertette agyag- és papírmunkák készítésével. Ez akkép történt, hogy a hallgatók maguk készítették azon agyag-, puha papír- és kartonpapír-tárgyakat, miknek készítésével a népiskolai tanulók kézi ügyességét fejleszteni legkönnyebben lehet és legcélszerűbb. A kézi ügyesség tanításának célját és helyes módszerét szóbeli előadásban is ismertette Tangl ur. E tárgy tanítása teljesen a miniszteriumtól leküldött tervezet szerint történt. A hallgatók nagy érdeklődéssel és buzgalommal foglalkoztak vele.

A tanfolyamon tartott előadásokat és mutatóanyagokat az összes hallgatók keilő szorgalommal (a többség nagy érdeklődéssel és buzgalommal) látogatták. Hálás elismerésük és köszönetük kifejezésével bucsuztak el tanáraiktól, hangoztatván, hogy a tanultakat gyakorlati működésükben is alkalmazni fogják.

Nagy elismeréssel és meglelégedéssel szólottak az ellátásról is, amelyben az intézeti internátusban részesítették őket.

A tanfolyam ünnepies bezárása július 30-án d. u. $\frac{1}{24}$ óraker történt, mikor az összes előadások az előre kitervezett módon befejeződtek. A tanfolyam zárásakor lelkes szavakkal éltették a hallgatók dr. Berzeviczy Albert vallás- és közokt. minisztert s kifejezésül hálájoknak és köszönetüknek, táviratilag üdvözölték őt.

Déván, 1904. augusztus 2-án.

Kolumbán Samu,
a tanfolyam vezetője.

A népiskolai énektanításról.

Ujabbán sok szó esik a művészeti tárgyaknak, nevezetesen a rajznak és az éneknek a népiskolában való tanításáról. Uj irányról, új methodusról hallunk, melyek az ismeretek könnyű elsajátítását célozzák. A rajztanításban a természet után való rajzolás hódít; hasonló törekvés érezhető Kapronczay M. kartársam énektanítási módszerében is. Annyi bizonyos, hogy a célszerű, a helyes módszer egyik biztosítéka a tanítás sikerének.

Az énekoktatás célra vezető módszerekben nem szűkölködik. Például hozom fel Wéber rendszerét, mellyel gyakorló-iskolánkban eddig is szép eredményt értünk el. A Tonic-sol-fa-, vagy a Scheve-féle rendszer csupán sajátos írásmódjában különbözik az előbbitől. Ott van még Bartalus rendszere is. — És mégis — népiskolánkban még mindig a régi módi, kezdetleges és célszerűtlen szájba-éneklés járja. Innen a csekély, vagy éppen semmi eredmény. Innen van, hogy a gyermek zenei érzéke, kedélye kevésbé fejlődik, önálló éneklésre pedig soha sem jut: így a tanítás sem éri el kitűzött célját. A szájba-éneklés általános használatára legyen szabad egy esetet felemlítenem.

Intézetünkben a nyáron tanítói továbbképző tanfolyam volt. E tanfolyamon én is tartottam előadást éppen a népiskolai énektanításról. Igaz, csekély 6 óra állt a rendelkezésemre, kevés idő az anyag széles körű feldolgozására; de arra mégis elegendő, hogy némi ismeretnyújtás mellett hallgatóim érdeklődését a tárgy iránt felkeltsem. Előadásom bevezetése, majd az énektanítás céljának megállapítása után feltettem a kérdést: hallás után, vagy hangjegyről tanítsunk-e? Az ország különböző vidékeiről egybegyűlt 30 tanító között nem akadt egy, ki azt mondta volna, hangjegyről. Éreztem, hogy előadásaim sikere e kérdés tisztázásától függ. Be kellett bizonyítanom, hogy a hangjegyről való tanítás az egyedüli helyes módja az énektanításnak s hogy a népiskolás gyermekeket is meg lehet tanítani a hangjegyolvasásra. Ugy látszott, sikerült őket meggyőzőnem. A gyakorló-iskolában tartott minta-tanításom után már ígérték, hogy haza térve, iskoláikban ők is kísérletet tesznek ezen — szerintük új módszerrel.

Népiskolai énektanításunk elmaradottságáért hiba volna azonban kizárólag a tanítóságot okozni. Sőt állítom, hogy a baj legfőbb oka magában a tanítóképzőben keresendő. Vaagy nem úgy van-e a legtöbb helyen, hogy a tanítónövendék megtanul énekelni, összhangosítani, hegedülni, zongorázni, orgonálni; csak azt nem tanulja meg, amire pedig a legnagyobb szüksége volna, hogy iskolájában egykor miként tanítsa az éneket. Így voltam magam is, mikor a képzőből kikerültem. A gyakorlóban csak olyan szájba-éneklést láttam, mint akármelyik falusi iskolában, az énektanítás módszeréről is csak elvétve hallottam s mégis — iskolámban módszeresen és hangjegyről tanítottam volna?!

Ha tehát a népiskolai énektanítás elmaradottságán segíteni akarunk, aminthogy akarunk és csakis mi segíthetünk, úgy tanítsuk meg növendékeinket az énektanítás valamely módszerére. A gyakorló-iskola e tekintetben is szolgáljon mintául. S mivel még sok tenni való van e téren, *menjünk mi magunk is a gyakorló-iskolába tanítani, tanulni, tapasztalni.* A magyar dal nagy tömegéből jelöljük ki a tanítás anyagát s azt leckék szerint dolgozzuk fel, hogy az iskolából távozó, növendék kezébe bucsuzóul még egy mindenben tájékoztató vezérkönyvet adhassunk majd.

Ily módon, de csakis ily módon és közös munkával remélhető népiskolai énektanításunk megjavulása.

Baja, 1904. november 18.

Kovács Dezső.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tisztelgések.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium tanítóképzési ügyosztályában beállott személyi változások alkalmából a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének nagy küldöttsége tisztelgett a minisztériumban. A küldöttség vezetője és szónoka *dr. Kovács János*, országos egyesületünk elnöke volt.

Először *dr. Axaméthy Lajos* miniszteri tanácsos úrnál tisztelegtek, az ügyosztály volt főnökénél. Dr. Kovács János tolmácsolta azon mély sajnálkozást, amelyet dr. Axaméthy tanácsos urnak az ügyosztály éléről való távozása a tanítóképző tanárok között keltett. Az a tíz év, úgy mond, amely idő alatt Axaméthy tanácsos úr a tanítóképzés ügyeit közvetlenül vagy közvetve vezette, új korszakot nyitott a magyar tanítóképzés számára. A magyar tanítóképzés története meg fogja örökíteni Axaméthy érdemeit, de mindenkor élni fog az ő emléke a tanítóképző tanárok szívében is az ő nemes lelkének kiváló tulajdonainál fogva. Kérte, hogy tapasztalt jóindulatát tartsa meg továbbra is a tanárok iránt.

Axaméthy Lajos tanácsos úr mélyen meghatva válaszolt az elnök búcsúszavaira. Kifejezte, hogy kötelessége volt a miniszter úr akaratának engedelmeskednie, de vérző szívvel távozott a tanítóképzési ügyosztály éléről, amelynek ügyei az ő lelkét lelkesedéssel töltötték be. Sokat fáradott, de szívesen tette, mert minden egyes siker, még a legcsekélyebb is, amelyet a tanítóképzés terén kivívnia sikerült, nagy örömet okozott neki. Szerette az ügyet s szerette a tanítóképző tanárokat, akikben mindenkor kartársait és barátait látta. Köszöni azt a jóindulatot, amelyben a tanárok őt s az ő működését részesítették. Ő mindig szeretettel fog gondolni a multa s az ő volt kedves munkatársaira. Kéri, hogy tartsák meg őt mindenkor jó emlékülben.

A fogadtatás után még hosszú ideig időztek a tanárok Axaméthy tanácsos úrnál s elbeszélgettek a multáról, annak küzdelmeiről és sikereiről. Végül a tanácsos úr melegen búcsút vett minden egyestől s a küldöttség lelkes éljenzéssel távozott.

Számosan keresték fel *dr. Radnai Rezső* osztálytanácsos urat is, kifejezték iránta tiszteletüket és nagyrabecsülésüket s köszönték azon lelkes munkásságot és jóindulatot, amelyet a tanítóképzés terén kifejtett. *Radnai* osztálytanácsos úr kifejezte, hogy az a szoros viszony, amely az ő működése alatt közte és a tanítóképző tanárok között kifejlődött, lelkében örökké tartó nyomokat hagyott. Ha tehetett valamit az ügyért s a tanárokért, azt nemcsak kötelességből, hanem úgyszeretből is tette. Kérte, hogy tartsák meg őt jó emlékülben.

Ezután *dr. Neményi Imre* miniszteri osztálytanácsos úrnál, az ügyosztály jelenlegi vezetőjénél tisztelgett az egyesület küldöttsége. Dr. *Kovács János* örömmel üdvözölte őt az ügyosztály élén, mint a népoktatás s különösen a tanítóképzés régi buzgó munkását. Ez az ügy-

osztály, úgymond, szerveztetése óta nagy és áldásos tevékenységet fejtett ki a tanítóképzés fejlesztése körül. Kívánja, hogy a szép multat az ügyosztály a tanácsos úr vezetése alatt még fényesebb jövővel tetézze. Az ő működése elé eddigi munkásságánál fogva nagy várakozással tekintenek a tanítóképző tanárok.

Dr. Neményi Imre osztálytanácsos úr az egyesület elnökének üdvözlő szavaira válaszolva, első sorban megköszöni a szíves figyelmet, hogy a hivatali állásában történt változás alkalmával az egyesület őt üdvözlétével felkereste.

„A tanügyi intézmények — úgymond tovább — élő szervezetek és ennél fogva alá vannak vetve a fejlődés és az ezzel járó változás törvényeinek. Ebből a tagadhatatlan tényből folyólag az, aki azt mondaná, hogy egy tanügyi intézmény vezetésében mereven fog ragaszkodni a múltak hagyományaihoz: az proklamálná a stagnálást és az evvel egy jelentőségű hanyatlást. De van ennek az ügyosztálynak, amelynek élere miniszter úr ő excellenciájának a kegyessége engem állított, egy olyan tradíciója, amelyhez ragaszkodni fogok; amelyet fenntartani kívánok; amelynek érvényesüléséért lelkem egész erejével én is fáradozni akarok: *az ügynek a szeretete és az ügy munkásainak a megbecsülése.*

Teljes mértékben átérzem, hogy a feladat, mely reám bízott, amilyen szép és magasztos és lélekiemelő, éppen olyan súlyos is. Ma már a köztudatba átment dolog és az összes kulturpolitikusok egybehangzó ítélete is megerősíti azt a fennragyogó igazságot, hogy *a nemzetek kulturájának fokmérője a népoktatás és hogy a népoktatásnak a súlypontja a tanítóképzésre esik.* Mert hasztalan állítana az állam, hasztalan állítanának a többi iskolafőntartó hatóságok bármily fényes palotákat a népiskolának rendelkezésére, a nagy célt el nem érhetnék, ha nem állana módunkban ezekben az iskolákba lelkes ügyszeretettől, nemes hivatásérzettől áthatott, hivatásuk magaslatán álló, alapos képzettségű és ideálisan gondolkozó tanítókat állítani. Ez pedig tisztán és kizárólag a tanítóképzéstől függ, — és ennél fogva minden túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy a tanítóképzés munkásainak kezeibe van letéve a nemzetnek jövője; mert amilyenek a tanítóképzők, olyanokká lesznek a tanítók és amilyenek a tanítók, olyanok lesznek az elemi iskolák és olyanokká fogják nevelni a nemzet jövő reményét, a gonodjaikra bízott tanuló ifjúságot.

Én benső meggyőződéssel hiszem, hogy a fokozott feladat, mely elé a közel jövő a magyar tanítóképzést állítani fogja, fokozott lelkesedéssel, odaadással és fokozott hivatásszeretettel vértelve fogja találni a tanítóképzés lelkes munkásait. Egészen fölöslegesnek tartom ezzel szemben külön is hangsúlyozni önök előtt, uraim, akiknek oly gyakran volt alkalmuk miniszter úr ő nagyméltóságának testületük iránti teljes jóindulatáról meggyőződni, hogy anyagi érdekeik előmozdítását illetően is, amire tisztelt szónokuk szintén kiterjeszkedett, a lehetőség határain belül, a legjobbra remélhetik.

Erős hittel és teljes bizalommal nézek tanítóképzésünk ügyének biztató jövője elé. Egyrészt az erősen kialakult céltudatossággal biztosan irányító kéz miniszter úr ő excellentiája részéről, ki első hivatalos

nyilatkozatában hirdette az ígét a korábbi szellemben és akinek első kormányzati ténykedése az volt, hogy cátói következetességgel és határozottsággal az általa hirdetett ígének testet is adjon; másrészt az életbeléptetendő nagy alkotáshoz egy kötelességtudásban és kötelességteljesítésben kipróbált testület: a szebb és jobb jövőnek bizonyára csalhatatlan zálogai.

A magam részemről minden erőmmel, minden tehetséggel és legjobb tudásommal akarom kivenni részemet közös ügyünknek messzire kiható, nagy horderejű és fontos munkájából. Meg csak annyit kívánok befejezésül megjegyezni, hogy legyenek meggyőződve úgy önök, uraim, mint pedig mindazok, akiknek nevében itt megjelenni szivesek voltak, hogy gondolataimban, elhatározásaimban és tetteimben soha nem lesz más irányító mozzanat, mint az ügynek jól felfogott érdeke, — és érdemszámba csak azt fogom venni, hogy ki milyen hasznos és milyen jó szolgálatot tesz ügyünknek. Kívánom, hogy ilyen irányban minden körülményeknek szerencseszerű összetalálkozása lehetővé tegye valamennyiüknek, hogy minél több és minél fényesebb érdemeket szerezhessenek.

És ezzel ismételten megköszönöm szives megjelenésüket.

A küldöttség zajosan megéljenezte a lelkesen elmondott, szép beszédet.

VEGYESEK.

Radó Vilmos. A tanítóképző-intézeti tanárság e kiváló tagja, jeles pedagógiai és ifjúsági író, a budapesti II. ker. áll. tanítónő- és nevelőnőképző intézetnek 30 évig tanára, a folyó iskolai évben *negyvenegy évi érdemekben gazdag tanítói működés után* nyugalomba vonult. Érdemeiről s működéséről a jövő füzetben részletesen fogunk megemlékezni. *Dr. Berzeviczy Albert*, vallás- és közoktatásügyi miniszter Radó Vilmoshoz nyugalomba vonulása alkalmából a következő igen meleg hangú elismerő levelet intézte:

«Egy emberöltőn át ernyedetlen buzgalommal és hivatásérettől mélyen áthatott lelkes odaadással híven teljesített tanári munkásság után midőn Tekintetességedet, saját kérelmére állandó nyugalomba helyezem, szives készséggel ragadom meg az alkalmat, hogy buzgó és eredményeiben áldásos tevékenységeért őszinte köszönetemet és méltányoló elismerésemet fejezzem ki Tekintetességednek oly kivánsággal, hogy a híven teljesített kötelesség érzetének megnyugtató tudata még igen hosszú időn át boldogítsa visszavonultságában, ahova Tekintetességedet az én legjobb kivánságaim kísérik.»

Áthelyezés. A vallás- és közokt. miniszter *Nagy F. Géza* csáktornyai áll. tanítóképző-intézeti segédtanárt saját kérelmére a kolozsvári tanítóképző-intézethez helyezte át.

Kinevezés. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Sinczky Julia* kolozsi állami iskolai tanítónőt a kolozsvári áll. tanítónőképző-intézet gyakorló iskolájá-

hoz tanítónőnek a X. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő fizetés-, személyi pótlék- és szabályszerű lakbérből álló javadalommal kinevezte.

Személyi változás. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium tanítóképzési ügyosztályában az eltávozott dr. Radnai Rezső osztálytanácsos helyébe *dr. Edvi Illés Zoltán* s. titkár osztratott be.

Kinevezések és előléptetések. A vallás- és közoktatásügyi miniszter kinevezte: *Mohar József*, győri állami tanítónőképző-intézeti tanárt a csurgói állami tanítóképző-intézethez igazgatónak a VIII. fizetési osztály 3. fokozatában. Kinevezte továbbá *a jelen állomáshelyeiken való meghagyásuk mellett: Orbók Mór*, kolozsvári állami tanítóképző-intézeti igazgatót a VII. fizetési osztály 3. fokozatába; *Glünkl Agost* modori, *Köveskúti Jenő* pápai, *Karoliny Mihály* iglói, *Rösler Béla* temesvári, *Bellosics Béla* bajai állami tanítóképző-intézeti rendes tanárokat a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába. *Marianné Günther Anna* pozsonyi állami tanítóképző-intézeti rendes tanítónőt a IX. fizetési osztály 2. fokozatába; *Kárpáti Ernő* máramaros-szigeti állami tanítóképző-intézeti segédtanárt a IX. fizetési osztály 2. fokozatába rendes tanárnak; *Watzesch Gizella* győri állami tanítóképző-intézeti rendes tanítónőt a IX. fizetési osztály második fokozatába; *Grész Ernő* csáktornyai, *Szarka Lajos* znióváraljai állami elemi tanítóképző-intézeti segédtanárokat a IX. fizetési osztály 2. fokozatába rendes tanároknak; *Lépesné Bauer Irén* budapesti, *Kiss Ilona* szabadkai, *Héger Lujza* budapesti, *Herczeg Kamilla* pozsonyi, *Urbányi Karolina* pozsonyi, *Údvarhelyi Etel* eperjesi, *Békei Józsa* budapesti, *Mikler Szeréna* eperjesi állami tanítóképző-intézeti segédtanítónőket a X. fizetési osztály 3. fokozatába rendes tanítónőnek; *Kovács Dezső* bajai állami tanítóképző-intézeti megbízott tanárt a X. fizetési osztály 3. fokozatába ideiglenes minőségben segédtanárnak; végül *Haus Irma* budapesti, *Fábián Constantia* sepsiszentgyörgyi, *Kántor Irma* pozsonyi tanítóképző-intézeti megbízott tanítónőket a XI. fizetési osztály 3. fokozatában ideiglenes minőségben segédtanítónőnek.

Szívbeli üdvözljük tisztelt kartársainkat kineveztetésök, illetőleg előléptetésök alkalmából. Üdvözljük különösen Mohar Józsefet, a csurgói állami tanítóképző-intézet most kinevezett új igazgatóját. Ő fiatalon s már érdemekkel koszoruzottan lép az igazgatói szép hatáskörbe. Kívánjuk, hogy tehetségeit s tettvágját sikerrel értékesítse a csurgói képző felvirágoztatására.

Népkönyvtári akció. A *Muzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa* *Wlassics Gyula* elnöklete alatt elhatározta, hogy jövőben a népkönyvtári akció egyik alapjául az állami elemi iskolával kapcsolatos *ifjúsági egyesületeket* kívánja tekinteni és már a folyó esztendőben Berzeviczy Albert dr. vallás és közoktatásügyi miniszter jóváhagyása után föllállítandó népkönyvtárak közül hármat: az *aranyosmaróthi, nagykanizsai és verespataki* népkönyvtárakat az állami elemi iskola és ifjúsági egyesület kezelésére bizza. A Tanács ezen elhatározását a kultuszminiszterhez intézett felterjesztésében azzal okolja meg, hogy örömmel látja, hogy az ifjúsági egyesületek szervezésére megteremtett új művelődési eszköz az ország számos helyén máris áldásos sikerrel működik, ezért kötelességének tartja a Tanács, hogy az ifjúsági egyesületek működésének előmozdítását szűkebb feladatai sorába is felvegye. Evégből fölkérte a Tanács a kultuszminisztert, közölje vele, hogy az országban elhelyezett ifjúsági egyesületek hol és milyen módon működnek, mely ifjúsági egyesületek rendelkeznek könyvtárral. *Berzeviczy* miniszter teljes elismeréssel és köszönettel vette a Tanács elhatározását és az eddig alakult ifjúsági egyesületekre vonatkozó kimutatást megküldötte a Tanácsnak. E kimutatás híj képét adja annak, hogy az ifjúsági egyesületek országszerte mindjobban tért foglalnak és erős váraivá lesznek a nemzeti népművelődésnek.

A miniszter kimutatása szerint az országban összesen 376 ifjusági egyesület áll fenn. Legtöbb ifjusági egyesülete van Háromszék-vármegyének (39), Torontálnak 38, Kolozsnek 22, Marostordának 19, Aradnak 19, Szatmárnak 18, Tordaaranyosnak 16, Temesnek 13, Nyitrának 11, Brassónak 11, Kisküküllőnek 10, Besztercenaszódinak 10, továbbá 43 vármegyének 10-en alul; Sárosnak, Szolnokdobokának, Udvarhelynek, Vasnak, Borsodnak, Csiknak, Fehér-vármegyének, Fiumének pedig egy sem.

Az ifjusági egyesületek közül a legtöbb az állami iskolák mellett áll fenn, u. m. 264; ezután következnek a községi iskolák, amelyek közül 56-nak van ifjusági egyesülete; rom. kat. van 20, ev. ref. 15, a többi ág. ev. és magán izraelita és 1 (? szerk.) gör. kat.; gör. kel. egy sincs. (? szerk.)

Érdekes még tudni, hogy a 376 ifjusági egyesület közül a férfiaké 258, a leányoké ellenben csak 9, vegyes 109.

Kitűnik e kimutatásból, hogy az ifjusági egyesületek szervezése körül még sok a teendő. Létszámuk általában kevés a nagy feladathoz képest s nincsenek jól felszerelve, könyvtára csak 215-nek van. Az ifjusági egyesületek intézménye különösen alkalmas arra, hogy társadalmi uton mozdíttassék elő. Ezt célozza az idén megalakult *Széchenyi István Társaság gróf Bánffy Dezső* elnöksége alatt. Ajánljuk tisztelt kartársaink szives támogatásába.

Kétezer könyvtár népiskolák számára. A jelen hó elején *dr. Berzeviczy* Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter a népművelődés s a magyar irodalom terjesztése szempontjából rendkívüli fontosságú rendeletet adott ki. Elrendelte, hogy 2196 állami és államilag segélyezett községi iskolával kapcsolatosan a folyó iskolai év folyamán könyvtárak állíttassanak. A könyvtárak felét (1122-t) tisztán a beiratási díjakból, fogják felállítani s fentartani, a többit pedig államsegéllyel. Örvendetes, hogy a könyvtárak legnagyobb része (1572) ugynevezett első típusú s csak 373 második típusú s 251 harmadik típusú. Elgondolni is sok, mily fellendítő hatása leend a magyar könyvészetre egyszerre több mint 200,000 könyv beszerzése s mily fejlesztő hatása leend ennek a 200,000 könyvnek a nép erkölcsére, magyarságára, intelligenciájára. A magyar irodalomnak új korszaka nyílik meg, mert lehetővé válik annak művelő hatása a nép rétegeire. Szívből üdvözljük ez alkalomból *dr. Wlassics* Gyulát, akié az eszme fölvetésének s a kezdésnek dicsősége és *Berzeviczy* Albertet, a jelenlegi közoktatásügyi minisztert, aki pedig az eszmét megtestesítette.

Felvetjük ez alkalomból azon eszmét, hogy vajjon nem kellene-e a kormányknak s az iskolafentartó hatóságoknak oda hatniok, hogy a hazai összes tanítóképző-intézetek gyakorló iskolái is elláttassanak könyvtárakkal. Első sorban pedig az egyes tanári testületek feladata a gyakorló iskolai könyvtárak fellítésének sürgetése.

Az osztrák tanítóképzés reformja. A csehországi német tanítók emlékiratot nyújtottak át küldöttségileg *dr. Horfl* osztrák kultuszminiszternek a tanítóképzés reformja tárgyában. Arra kérték a minisztert, hogy rendeletileg változtassa meg korszerűen a tanító- és tanítónőképző-intézetek 1886. évi szervezetét. Törülje el az előkészítő osztályt, de kívánjon szigorú felvételi vizsgálatot. Az oktatás szorosban csatlakozzék a polgári iskolához s *igyekezzeék az egyes szaktárgyakban ugyanazon célt érni el, mint a középiskolákban.* Egy idegen nyelv tanítandó. Aki a tanítóképzőt elvégezte, annak joga legyen tanulmányait a főiskolákon folytatni. A miniszter ezt válaszolta: Szívesen beleegyezik abba, hogy a képzőintézeti oktatás szorosabban alkalmazkodjék a polgári iskolákban végzett tantárgyakhoz. Föltétlenül szükséges az is, hogy a közbeeső 15. évet kitöltsék valamivel. A birodalom törvénye a négy évfolyam megállapításával csak a minimumot akarta meghatározni, tehát megengedi a törvény még egy évfolyammal való kiegészítést. De a birodalom iskolai törvényeinek szörszerinti

szövege ellenkezik ezzel a felfogással. Ezért a jövőre nézve nem kötelezően, vagy kísérletképen és csakis egy városban lehet az előkészítő osztályt a tanítóképző-intézet *első évfolyamaként*, annak szerves keretébe iktatni. Már ki is adta a rendeletet, hogy ezt a kísérletet Brünnben végrehajtsák. Azonban a közbejött események és körülmények miatt feladta ezt a kísérletet. De mihelyt kedvezőbbé válnak a viszonyok, törvényjavaslatot fog e tárgyban készíteni. A megalkotandó törvényben előreláthatólag gondoskodni fog a tanítóképzők évfolyamai számának felemeléséről. *A tanítók egyetemi tanulmányainak ügye* nem csupán ő tőle, hanem az egyetemektől is függ. De helyesli azon tervet, hogy a tanárok (főtanítók) azon nép- és polgári iskolai tanítók közül kerüljenek ki, akik az egyetemen tovább tanultak. Végül védte magát a miniszter azon bizonyosan felhangzó vád ellen, hogy őt a felfogásáért *maradínak* fogják mondani. (Zeit. 1904. nov. 25.)

Pályázat. *A budapesti II. ker. áll. tanítónő- és nevelőnőképző intézetnél* megüresedett *rendes tanári állásra*, mellyel a IX. fizetési osztály 2. fokozatával összekötött fizetési és személyi pótlék és szabályszerű lakpénz jár, ezennel pályázat hirdették. Ezen állásra a magyar és német nyelvre, valamint a pedagógiára képesített tanítóképző intézeti vagy középiskolai tanári tanfolyamot végzett tanárok, vagy tanítóképző intézeteknél már régebben működő nyelv- és történettudományi szakcsoportra képesített férfi tanárok pályázhatnak. A pályázók a m. kir. vallás- és közokt. miniszteriumhoz intézett folyamodványokat, melyben életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyuk, végzett tanulmányaik, képesítésük, nyelvismereteik és eddigi szolgálatuk okmányokkal igazolandók, előjáráságuk útján minősítvényi táblázattal a budapesti II. ker. áll. tanítónő- és nevelőnőképző intézet igazgatóságához 1905. évi január hó elsejéig küldjék be.

Kimutatás

a f. évi december hó 1-éig befizetett tagsági díjakról.

1903-ra: Margitai József, Marian Józsefné (8—8 korona), Mihalik Lajos (3 korona).

1904-re: Zoltai Mátyás, Kún Alajos, Steinitzer Vilma, Mocos Gyula, Kovács Sándor, Senyei József, Hódinka Ágost, Bánóczy József, Peres Sándor, Kárpáti Ernő, Lustig Emma, Perényi János, Léderer Ábrahám, Duzs Mária, Katonáné Thuránszky Irén, Gamauf György, Rybár István, dr. Walter Gyula, Kardhordó László, Szuppán Vilmos, Hollós Károly, Arányi Antal, Karsay Jolán, Horváth József, Pasnáry Győző, Orbók Mór, Staáb Lénárd, Wagner János, Lenhard Károly, Sztankovics János, Bakos Kálmán, Sztankovics Alajos, Glünkl Ágost, Bergmann József, Mandola Aladár, Papp József, Varga József, Áll. tanítóképző Modor, Drescher Irma, Ferenczy Izabella, Gondi Sándor, László János, Kuszákné Bánóczy Róza, Boér Gergely, Áll. isk. Nagy-Ecsed, Orosz István, Nagy József, Lázárics János, Pinkert Zsigmond, Galler Kristóf (8—8 kor.), Skonyar Gusztáv (6 kor.).

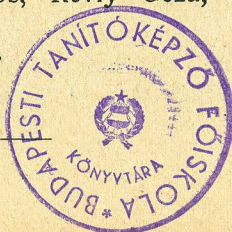
1904. I. felére: Mihalik Lajos (4 kor.).

1904. II. felére: Mogyoró János, Révfy Géza, Czöndör Sándor (4—4 korona).

1905-re: Mocos Gyula (8 kor.).

Budapest, 1904. dec. 1.

20921

Horvay Ede,
egyes. pénztáros.